

מפתחות ענינים - אות ת'

תוך כדי דיבור

דברי הר"ן בנדרים דף פ"ז ע"א בענין למה תכ"ד כדיבור דמי.

כתובות ב': כ"א (קטע "וע"ע בר"ן בנדרים" ולהלן שם).

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"ב.

גיטין: פרק המביא גט קס"א סק"ד.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קפ"ד (קטע "וע"ע בר"ן בנדרים" ולהלן שם).

הדרך שמה שאפשר לחזור תכ"ד מעשיית קנין אין זה משום שהוא יכול לעקור את הגמירות דעת של קודם, אלא הרי זה משום שצריכים שהגמירות דעת תמשיך כל התכ"ד.

כתובות ב': כ"א (קטע "ואולי" ולהלן שם), (קב"ד).

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"א (קטע ראשון ולהלן שם).

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ז, קפ"ד (קטע "ונראה" ולהלן שם).

בענין שתכ"ד חשיב בבת אחת.

כתובות ב': כ"א (קטע "ואולי" ולהלן שם, וקטע אחרון).

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"ב.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רנ"ב (קטע "וביותר").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קפ"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ח.

דעת ר"ת שחזרה תכ"ד הוא דין דרבנן כדי שיוכל להשיב שלום לרב.

כתובות ב': כ"א (קטע "ובאמת" ולהלן שם).

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"ב סק"ג.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קפ"ד (קטע "ובאמת" ולהלן שם).

הדרך שגם ר"ת מודה שמהתורה תכ"ד חשיב בבת אחת, רק שר"ת סובר שאי משום הא דחשיב בבת אחת הדין עדיין נותן שלא יוכל להתחרט.

כתובות ב': תמ"ה (קטע ראשון).

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"ב.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קפ"ד (קטע "והדברי יחזקאל").

בענין קריעה על המת תכ"ד לפני המיתה.

כתובות ב': כ"א (קטע "וע"ע בספר" ולהלן שם).

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"ב.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רנ"ב (קטע "וביותר").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קפ"ד (קטע "וע"ע בספר" ולהלן שם).

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ח.

בענין למה במגדף ועכו"ם וקידושין וגירושין לא מהני חזרה תכ"ד.

כתובות ב': כ"א (קטע "ועי" בנדרים" ולהלן שם).

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"א (קטע אחרון) סק"ב.

גיטין: פרק המביא גט ב' סק"א (קטע "ועל"), פרק השולח י"ח, כ"ח.

קידושין ג': ז' סק"ח.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קפ"ד (קטע "ועי" בנדרים" ולהלן שם).

דברי הרשב"ם שמהנאמנות של יכיר אין האב יכול לחזור בו אפילו בתכ"ד.

כתובות ב': כ"א (קטע "ועי" ברשב"ם").

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"א
(קטע "והנה בב"ב דף קכ"ז"
ולהלן שם).

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ז.

דברי העמודי אור שאם עד נפסל תכ"ד
מעדותו הרי עדותו פסולה.

כתובות ב': כ"א (קטע "וע"ע
בר"ן").

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"ב.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ז
סק"ד בהערה, ס"א.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קפ"ד
(קטע "וע"ע בר"ן").

בענין מה שהאשה שאמרה אשת איש הייתי
וחזרה ואמרה פנוי' אני הרי היא נאמנת אם
יש לה אמתלא: דברי המהרש"א שצריכה
אמתלא אפילו אם חזרה בה תכ"ד.

כתובות ב': כ"א (קטע "והנה עיין
עוד" ולהלן שם), קכ"ד.

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"א
(קטע "ועי' במהרש"א").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ז.

בענין אם מהני הפה שאסר היכא שאמר
את החלק השני של הפה שאסר לאחר
תכ"ד מהחלק הראשון.

כתובות ב': ו' (קטע "ולפי הסברא
הזאת"), כ"א (קטע "מיהו עי'
בתיו"ט"), קכ"ד.

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"א
(קטע "והנה עי' בתיו"ט").

קושיית המ"מ שאם צריכים בהפה שאסר
שיאמר את החלק השני תכ"ד א"כ תיפוק
לי' משום חזרה תכ"ד.

כתובות ב': כ"א (קטע "מיהו עי'
בתיו"ט").

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"א
(קטע "והנה עי' בתיו"ט").

בענין אם אע"פ שהמגרש אינו יכול לחזור
בו אפילו תכ"ד, אבל היכא ששלח שליח
לגרש אולי הרי הוא יכול לבטלו תכ"ד
מהגירושין.

גיטין: פרק השולח י"ח, כ"ח.

קידושין ג': ז' סק"ח.

הסברא ששליח אינו יכול לחזור בו
מהמעשה אפילו תכ"ד כי הוא כבר מסולק.

גיטין: פרק השולח י"ח.

תוכחה

החילוק בין מוסר לתוכחה.

חומש: פר' כי תצא, ויסרו אתו
(כ"א, י"ח) (קטע "מיהו נראה
שיש לומר בזה" ולהלן שם).

בענין הכח לקבל תוכחה.

חומש: פר' בראשית, המן העץ
וגו': ויאמר האדם האשה אשר נתת
עמדי וגו' (ג', י"א - י"ב). פר'
יתרו, וישמע משה לקול חתנו ויעש
כל אשר אמר (י"ח, כ"ד) [ב].

שחייב להוכיח עד שיכנו או יקללנו או
ינזוף בו.

ב"ק ב': קמ"ג סק"ג.

אבות: צ"ג (קטע ראשון), רפ"ח.

בענין מתי אומרים שעדיף לא להוכיח כי
מוטב שיהיו שוגגין ולא מזידין.

ע"ז: ל'.

בענין מתי מותר להכלים את חבריו לשם
תוכחה בפני אנשים אחרים.

אבות: קמ"ז סק"ה.

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל
חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ה.

בענין אם מותר להתחבר לרשע כדי לקרבו
לתורה או לדבר מצוה, ואת"ל שאסור האם
מותר לשם מצות תוכחה.

אבות: מ'.

חומש: פר' וירא, איה שרה אשתך
(י"ח, ט') (קטע "ועי' באבות").

שאע"פ שאנו חייבים לדון צדיק לכף זכות
ולתלות שעשה תשובה אבל בכל זאת אין
זה פוטר אותנו מלהוכיח אותו.

אבות: ל"א סק"ב.

חומש: פר' קדושים, בצדק תשפט

עמיתך (י"ט, ט"ו) סק"ב (קטע אחרון).

הפסק של הרמ"א שרשאי להכות את מי שהוא ברשותו לשם תוכחתו, ודברי החרדים שאפילו מי שאינו ברשותו, ודברי הרא"ש שהרואה ישראל מכה את חברו מותר להכותו כדי להפרישו מאיסורא.

אבות: פ"ב (קטע "ועיין בחושן משפט"), צ"ג (קטע ראשון).

[חומש: פר' קדושים, לא תשנא את אחיך בלבבך (י"ט, י"ז) (קטע ראשון). פר' כי תצא, ויסרו אתו (כ"א, י"ח) קטע "דהנה"].

שגם את הפסוק של הוכח תוכיח את עמיתך דרשינן שחייב להוכיח דוקא את מי שעמך בתורה ומצות.

אבות: קנ"ג*.

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמיו (ל"ח, כ"ה) סק"ח.

ש"קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים" אמור אפילו אם אצלו יש הצדקה לנהוג כן.

חומש: פר' בראשית, וידע אדם וגו' (ד' כ"ה) [ב].

הטעם למה יעקב אבינו, וכן משה רבינו ויהושע ושמואל, הוכיחו רק לפני מותם.

חומש: פר' ויחי, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו' (מ"ט, א').

תוספתא

בענין אם הירושלמי יכול לחלוק על התוספתא.

סנהדרין: שע"ג* סק"ז.

חומש: הקדמה, ד' סק"ז.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ז.

תופס לבעל חוב

בענין מגבי' מציאה לחבירו, עי' בערך זכי' – כללי.

דברי הרא"ש שתופס לבעל חוב לא מהני היכא שהתופס אינו מקבל אחריות.

גיטין: פרק המביא גט תע"ו.

קושיית הרא"ש דאפילו אם הולך לאו זוכי אבל למה גרע מתופס לבעל חוב.

גיטין: פרק המביא גט תס"ד, תע"ו.

בענין מה היא הסברא לומר שתופס לבעל חוב לא מהני כשחב לאחריני.

גיטין: פרק המביא גט של"ב סק"ד (קטע "והנה כבר הבאנו"), של"ג, של"ו סק"ב, של"ח סק"ד (סברת הפ"י).

ב"מ: פרק שנים אוחזין של"ג.

בענין אם חב לאחריני מיקרי רק כשמפקיע קנינו או זכותו, או האם ה"ה לכל הרעה.

גיטין: פרק המביא גט של"ו סק"א, של"ח סק"ט סק"י, של"ט.

ב"מ: פרק שנים אוחזין שכ"ט סק"ב, ש"ל, של"א, של"ב סק"י.

בענין אם הוא יכול לתפוס את החלק שמגיע להמלוה הזה כי בדבר זה אינו חב להמלוים האחרים.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ש"ל.

בענין המחלוקת שבין רש"י ותוס' אם הוא יכול לתפוס כשחב לאחריני היכא שהמלוה עשאו שליח לתפוס, ורק כשהוא תופס מעצמו בשביל המלוה אינו יכול.

גיטין: פרק המביא גט של"ו סק"ב, של"ח.

קידושין ג': י"ז (קטע "מיהו באמת").

קידושין ד': רע"ב סק"ב.

ב"מ: פרק שנים אוחזין שכ"ח (קטע "ולא עור"), של"ב.

הסברות לומר דלא מהני אפילו אם המלוה עשה אותו שליח לתפוס.

ב"מ: פרק שנים אוחזין של"ב סק"ד (קטע "ועוד כתב הנתיה"מ דהא" וקטע "ולכאורה יש ליישב" ולהלן שם).

דברי המאירי בענין אם אפשר לתפוס לבעל

- ו. ממז, ועם מי, ללמוד, ואיך ללמוד
 ז. ביטול תורה
 ח. הלומד שלא לשמה
 ט. הנהגה או מתפרנס מדברי תורה
 י. שכחת התורה
 יא. לכבד את התורה, וכן ספרי קודש
 יב. מעלות לומדי'
 יג. מתן תורה
 יד. תורה שבעל פה וסדר מסורת התורה
 טו. נצחיות התורה
 א. כללים ויסודות במהות התורה ולימוד תורה

שלימוד תורה נקרא עבודה כמו הקרבת הקרבנות.

ע"ז: כ"ו (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

אבות: קי"ט סק"ב (קטע "ולכאורה צריכים").

חומש: פר' בהעלותך, בהעלתך את הנרות (ח', ב'). פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב] (קטע "ויש להסביר").

שיחות: עמ' מ"ב, מ"ג.

בענין הקשר בין תורה לתפילה.

חומש: פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב].

שיחות: עמ' מ"ח - נ'.

בענין מה שספר תורה נקרא ספר הישר.

חומש: פר' וילך, כתבו לכם את השירה הזאת (ל"א, י"ט) (קטע אחרון).

דברי ר' ישראל מסלנט שהתורה מטהרת את המדות בשתי דרכים: א', בדרך סגולי, ב', בדרך טבעי כי לימוד דברי תורה על מדה מסוימת מטהרת בדרך הטבע.

חומש: פר' חיי שרה, והי' הנער(ה) אשר אמר אלי' וגו' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "והנה לימוד תורה").

שיחות: עמ' ב'.

חוב גם בתוך זמן המלוה. וכן באם מיקרי חב לאחריני היכא שעוד לא הגיע זמן הפרעון של המלוה השני.

גיטין: פרק המביא גט תס"ד.

ראיית הבית הלוי שתופס לבעל חוב במקום שחב לאחריני לא קנה אפילו אם הוא תופס מהפקר.

גיטין: פרק המביא גט של"ט (קטע "ועי' גם").

קושיית הנתיח"מ למה צריכים את הטעם של חב לאחריני תיפוק לי' משום שאינו שלוחו של בעל הממון.

ב"מ: פרק שנים אוחזין של"ב סק"ד (קטע "ועוד כתב הנתיח"מ דהיכא").

שבועות: קמ"ב.

הביאור שמיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' מהני כי כיון שיכול לזכות לעצמו אין זה נקרא שהוא חב לאחרים.

ב"מ: פרק שנים אוחזין שכ"ט סק"ג.

המחלוקת בין תוס' והרמב"ן אם הטעם של רבי יוחנן שסובר שהמגבי' מציאה לחבירו קנה חבירו הוא משום דס"ל דלא חשיב שחב לאחריני או האם טעמו הוא משום דס"ל מיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי'.

נדרים: פרק אין בין המודר י"א.

תורה

עי' עוד בערך ספר תורה.

עי' עוד בערך ישיבה.

בענין לימוד תורה לתלמידים, עי' בערך רב ותלמיד - הלימוד לתלמידים.

בענין החיוב ללמד את בנו תורה, עי' בערך אב ואם - בן ובת.

א. כללים ויסודות במהות התורה ולימוד תורה

ב. דיני מעשה הלימוד

ג. כמה ומתי ללמוד

ד. לימוד תורה לעומת עיסוק בפרנסה

ה. ללמוד תורה ומצוה לעשות

ביאור דברי ר"ח בן דוסא שכל שאין יראת חטאו קודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת, וכן דברי ר"א בן עזרי' שאומר כעין הנ"ל בנוגע למי שחכמתו מרובה ממעשיו.

חומש: פ' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [א] (קטע "ועל פי").

שיחות: עמ' מ"ז.

תפילה: ז' (קטע "ועל פי").

דברי הגר"א ש"אם אין מקדש אין תורה".
חומש: פ' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [א] (קטע "ושמעתי" וקטע אחרון).

בענין שזלזול בעניני בין אדם לחבירו מעכב את קנין התורה, כי לקנות תורה שייך רק כשיש אחרות.

חומש: פ' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, כ') [ב].

בענין שהתורה לא תשכון אלא במי שאין בו מדות רעות אלא מלא מדות טובות.

אבות: פתיחה ג' סק"ג.

חומש: פ' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, כ') [ב] (קטע "וכן בריש").

בענין שלימוד תורה צריך חיזוק.

חומש: פ' ויחי, "חזק חזק ונתחזק".

שיחות: עמ' ע"ז.

בענין לימוד תורה מתוך צער.

אבות: של"ד, שע"א.

חומש: פ' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א].

שבתלמוד תורה הצער מוסיף באיכות הלימוד.

אבות: של"ד.

חומש: פ' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א] (קטע "ונראה" ולהלן שם).

בענין הכח לעמול בתורה אע"פ שהלומד יודע שלעולם לא יגיע לגמר ושלמות.

חומש: פ' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [א].

שיחות: עמ' מ"ד, מ"ה.

בענין שנשים פטורות מתלמוד תורה.

קידושין א': חלק ההערות דף ב' הערה מ"ח.

שיש שלש תקופות בחיים - ללמוד, ללמד, ולעסוק בצרכי ציבור.

שיחות: עמ' קמ"ה.

בענין למה צריכים ללמוד.

שיחות: עמ' ל"ד, ל"ה.

בענין שכבוד התורה דוחה לימוד התורה.

שיחות: עמ' פ"א.

בענין למה כל בעלי האסופות שעשו ליקוטים וקיצורים, עשו כן רק בשדה ההלכה ולא בשדה האגדה.

שיחות: עמ' פ"א.

המתנגדים להשולחן ערוך, ודעת המהר"ל מפראג בזה.

שיחות: עמ' פ"ב.

ב. דיני מעשה הלימוד

דברי הגר"א בשנות אליהו ש"כל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מצוה בפני עצמה".

נדרים: פרק כל כנויי צ"ח (קטע "והנה בשנות אליהו").

אבות: מ"ו (קטע "והנה בשנות אליהו"), נ"ז סק"ב (קטע "גם").

בענין אם יוצאים מצות תלמוד תורה בהרהור.

אבות: ק"י סק"א.

חומש: פ' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו אכתי" ולהלן שם).

הגדר של "ושננתם שיהיו דברי תורה מחודדין בפין": דהוי מצוה על ידיעת התורה ולא על מעשה הלימוד.

נדרים: פרק כל כנויי צ"ח.

אבות: מ"ו (קטע "מיהו לכאורה י"ל"), ק"י סק"א (קטע "ברם אכתי י"ל").

בענין אם יש בתפילה משום תלמוד תורה כיון שגנוזים בה יסודות של תורה.

אבות: קי"ט סק"ב (קטע "והנה אולי" ולהלן שם).

בענין אם אמירת הפסוקים שבתוך התפילה חשיב תלמוד תורה.

אבות: קי"ט סק"ב (קטע "ועל כל פנים בזמן").

בענין אם יש שכו היכא שלמד ולא הבין. חומש: פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [ג].

בענין "בן י"ח לחופה", ופרטי הדינים בענין איחור קיום המצוה לשם לימוד תורה.

קידושין ב': שס"ד.

אבות: שכ"ה, שכ"ו, שכ"ז.

משמעות דברי הרמב"ם שצריכים לדקדק רק בקריאת שמע, ודברי רבינו יונה שגם בפסוקי דזמרה ותפילה, ודברי הרד"ק שגם בלימוד פסוקים מתנ"ך.

חומש: פר' ואתחנן, שמע ישראל (ר', ד'), "בענין דקדוק בקריאת שמע" (קטע "והנה הרמב"ם") ולהלן שם.

ג. כמה ומתי ללמוד

בענין המושג "תמיד", וביאור התואר "מתמיד" (ולא "תומד").

חומש: פר' תצוה, להעלת נר תמיד (כ"ז, כ').

שיחות: עמ' ל"ג.

דוגמאות ודברי גדולי ישראל על התמדה. שיחות: עמ' נ"ה, נ"ו.

בענין אם מצות תלמוד תורה מחייבת ללמוד כל היום או לא. ובענין "אי בעי פטר נפשי בקריאת שמע שחרית וערבית".

נדרים: פרק כל כנויי צ"ח - ק',

קי"ח סק"א (קטע "והנה לכאורה") סק"ג.

קידושין ב': שס"ב.

אבות: מ"ו, מ"ו*, מ"ז.

בענין למה המחבר אינו מביא שיוצאים ידי החיוב של תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית, והרמ"א שפיר מביאו.

נדרים: פרק כל כנויי ק' (קטע "והנה עיין" ולהלן שם).

אבות: מ"ז (קטע "והנה עיין" ולהלן שם).

חומש: פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים" ולהלן שם).

המחלוקת אם דבר זה (שיוצא ידי החיוב של תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית) אסור לאומרו בפני עם הארץ או מצוה לאומרו בפני עם הארץ.

נדרים: פרק כל כנויי ק' (קטע "ואולי" ולהלן שם).

אבות: מ"ז (קטע "ואולי" ולהלן שם).

חומש: פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים").

בענין עשה תורתך קבע.

נדרים: פרק כל כנויי צ"ח - ק'.

אבות: מ"ו - מ"ח.

שיש חיוב ללמוד כל יום וכל לילה בדרך קביעות עתים דוקא.

נדרים: פרק כל כנויי ק'.

אבות: מ"ז.

חומש: פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים").

בענין מה שצדדו הפוסקים לומר שאם הוא לומד בתוך ישיבה ומקבל תמיכה הרי הוא צריך לקבוע עתים מלבד זה, וכך מה שכתבו שמלמד תינוקות שמקבל תמיכה,

וכן דיין הדין את הדין שמקבל תמיכה, אינם יוצאים בזה, אלא צריכים לקבוע עתים חוץ מזמנים אלו.

נדרים: פרק כל כנויי ק' (קטע "וכדברינו").

אבות: מ"ז (קטע "וכדברינו").

בענין אם הפסיד קביעותו יום אחד האם הוא חייב להשלימו או האם אומרים שעבר זמנו בטל קרבנו.

אבות: מ"ח.

בענין מתי מתחילים ללמד תינוק פסוקים בעל פה, ומתי מלמדים אותו לקרוא.

אבות: שכ"ג.

"בן חמש למקרא": דעות הראשונים בענין כל פרטי השיעורים בזה.

ב"ב א': קצ"ו.

אבות: שכ"א.

"בן עשר למשנה": פירושה של תוס' שהכוונה היא לעשר שנים שלמות.

אבות: שכ"א (קטע "והנה מתוס'").

"בן עשר למשנה" ובן חמש עשרה לתלמוד: בענין למה הקציבו חמש שנים למקרא וחמש שנים למשנה.

אבות: שכ"ה סק"א.

דברי בעל התניא שבאמת הקצינו גם חמש שנים לתלמוד.

אבות: שכ"ה סק"ב.

שיחות: עמ' ס"ז.

בענין לימוד נביאים וכתובים.

אבות: שכ"ב סק"א.

בענין "לעולם ישלש אדם ימיו, שליש במקרא שליש במשנה ושלש בתלמוד".

אבות: שכ"ב סק"ב.

בענין מעלת לימוד תורה בלילה.

ע"ז: כ"ו.

שיחות: עמ' מ"ב, מ"ג.

בענין אם מותר ללמוד מקרא או תרגום בלילה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ט סק"ג (קטע "י").

ד. לימוד תורה לעומת עיסוק בפרנסה

בענין אם "פת במלח תאכל" הוא חיוב גמור או רק מדרת חסידות.

ע"ז: כ"ה (קטע "והנה בספר" וקטע אחרון).

אבות: קכ"א סק"ג (קטע "ועיין עור" וקטע אחרון), שנ"ב* (קטע ראשון).

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב (קטע ראשון).

בענין אם "פת במלח תאכל" ו"חיי צער תחיי" הם לכתחילה ונאמר אפילו למי שיש לו כסף.

אבות: שנ"ב.

שיטות הפוסקים בענין ההיתר לבטל תורה משום פרנסה: עד כמה נחשב פרנסה.

אבות: שנ"ב*.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב.

בענין לעשות מלאכתו קבע כי מוטל עליו לפרנס אחרים, או משום שאינו מבין בלימוד.

אבות: שנ"ב*.*.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב (קטע "והנה יש עור" ולהלן שם).

עסקת יששכר וזבולון.

אבות: שנ"ב*.*.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב (קטע "והנה יש עור" ולהלן שם).

שיטות הפוסקים בענין מה נחשב תורתו אומנתו.

קידושין ב': שס"ב.

אבות: ס"ט (קטע אחרון), קכ"א סק"ג (קטע אחרון), שנ"ב*.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ב.

בענין מי שביכולתו להיות תורתו אומנתו ואינו עושה כן.

אבות: קכ"א סק"ג (קטע "ברם").

חומש: פ' שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"א.

בענין אם מותר לאדם להקדיש את עצמו ללימוד תורה גרידא ולסמוך שהקב"ה ימציא לו את פרנסתו.

קידושין ד': תי"א.

אבות: קכ"ה.

חומש: פ' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ד].

בענין אם לעשות תורה עיקר או דרך ארץ עיקר (ושיטת ר"ת שהכוונה בדרך ארץ בהמשנה במס' אבות היא למעשים טובים).

אבות: ס"ט.

ה. ללמוד תורה ומצוה לעשות

המחלוקת ראשונים בענין אם ללמד לאחריים עדיף או לעשות עדיף.

אבות: קפ"ח.

עוד בענין הלומד על מנת ללמד לאחריים והלומד על מנת לעשות.

אבות: קפ"ו - קפ"ח.

המחלוקת בין תוס' והשאלתות אם ת"ת ולישא אשה חמורים יותר משאר מצות או קל יותר.

אבות: נ"ט סק"א (קטע "ובע"ז").

"לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה".

אבות: נ"ז

דברי הגר"א על הא שאין מבטלים תורה בשביל מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים.

נדרים: פרק כל כנויי צ"ח (קטע "והנה בשנות אליהו"), צ"ט.

אבות: מ"ו (קטע "והנה בשנות אליהו").

חומש: פ' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ושמעתי").

בענין היכא שיש לפניו מצוה שא"א

לעשותה ע"י אחרים אבל הוא עצמו יכול לעשותה לאחר זמן.

אבות: נ"ז סק"א.

תירוצי המ"ב בשערי ציון למה מבטלין תלמוד תורה כדי להכין צרכי שבת הלא אפשר להכין על ידי אחרים.

קידושין ג': ב' סק"ב.

דברי תוס' בכתובות דף י"ז בשם הר"י מקורביל שאין צריך להפסיק משימוש ת"ח בשביל מצות, ופירושו של האור שמח בדבריהם, וכן בדברי רש"י בסוכה דף כ"ה, שהכוונה בשימוש ת"ח היא ללימוד גמרא.

כתובות א': תכ"ו*.

אבות: נ"ז סק"ב.

חומש: פ' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ועל פי זה").

"גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם": בענין למה פרטו במיוחד תלמוד תורה, הלא כן הוא בכל מצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים.

חומש: פ' תולדות, אחות נביות (כ"ח, ט) סק"ב.

ו. ממזי, ועם מי, ללמוד, ואיך ללמוד

מדריגתו של העמל.

שיחות: עמ' נ"ז, נ"ח.

איכפתיות מהלימוד.

שיחות: עמ' נ"ט - ס"ב.

בענין "גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה".

כתובות א': תכ"ו*.

אבות: נ"ז סק"ב, שס"ב.

חומש: פ' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "ועל פי זה").

בענין "עשה לך רב".

אבות: כ"ח, ל'.

שמה שלומדים מרב מתקיים יותר ו"אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו".

הוריות: קצ"א.

אבות כ"ח.

שמקודם צריכים לקנות את תורת הרב, ואחרי זה הרי הוא יכול לקנות גם השגה עצמית.

חומש: פר' וזאת הברכה, ההפטרטה סק"ג.

בענין "קנה לך חבר".

אבות: כ"ט.

בענין מעלת חבורה שיושבים ועוסקים בתורה.

אבות: קכ"ו, קכ"ז.

"רבי זירא ורבה בר רב מתנה הי מינייהו עדיף, רבי זירא חריף ומקשה, ורבה בר רב מתנה מתון ומסיק, תיקו": בענין חריף ומקשה לעומת מתון ומסיק, איזהו מהם עדיף.

הוריות: קצ"ב.

אבות: רע"ח.

דברי הרא"ש שיוצא מדבריו שיש חסרון בחריף ומקשה מפני שהוא עלול לבוא לידי טעות.

הוריות: קצ"ב.

קניני התורה.

אבות: שנ"ח - שפ"ז.

בענין החילוק בין דרך הלימוד של החסידים לבין דרך הלימוד של המתנגדים.

חומש: פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב] (קטע "והנה נראה עוד").

שיחות: עמ' מ"ט, נ'.

בענין מי שחוזר תמיד על שמועות ישנות ואינו מוסיף ללמוד דברים חדשים משום שקשה לו.

אבות: מ"ד.

בענין מי שיש בידו לפלפל ולחדש ואינו עושה כן.

אבות: מ"ד.

בענין מהות לימוד "עיון".

חומש: פר' לך לך, הוא דמשק אליעזר (ט"ו, ב').

שיחות: עמ' ס"ג - ס"ה.

בענין לימוד בדרך "בקיאות".

שיחות: עמ' ס"ו - ע"א.

בענין בקיאות ופלפול איזה עדיף.

הוריות: קפ"ט.

אבות: פ"ז סק"א.

בענין שגם בלימוד שטחי יש תועלת.

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א] (קטע "והנה מעתה" ולהלן שם).

שיחות: עמ' ס"ח, ס"ט.

בענין חזרה.

שיחות: עמ' ע"א.

בענין "שואל כענין".

אבות: רע"ט, ר"פ.

דברי הרמב"ם שבושת פנים ("בושת פנים לגן עדן") היא מדה אמצעית ונוהגת גם בלימוד תורה, דגם בלימוד תורה צריכים להפגין בושת פנים, ואילו ביישנות ("לא הביישן למד") היא מדה קיצונית, ואינה טובה גם בעניני דעלמא, ודברי המנורת המאור שחולק על זה וסובר שעז כנמר קאי על לימוד תורה ושבלמוד תורה צריך שתהי' לו עזות ולא בושת פנים.

אבות: ע"ז.

בענין "כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו" (ודברי המהרש"א על זה).

ב"ק א': תשמ"ג.

אבות: שפ"ד.

בענין הגישה ללימודים חדשים.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ד'.

בענין מעלת הלימוד בבית המדרש.

אבות: ש"ט.

בענין האומר דבר בשם אומרו.

ב"ק א': תשמ"ג.

אבות: פרק ראשון ב' סק"ה, שפ"ד - שפ"ז.

דמויות ותקופות: יהושע א' סק"ד.

לבו לבטלה", והגירסא "המהלך יחידי
בלילה והמפנה לבו לבטלה".

אבות: קכ"א - קכ"ג.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה
(ט"ו, ל"א) סק"ד.

בענין המפסיק מלימודו לשעה.

ע"ז: כ"ה.

אבות: קכ"א סק"א סק"ב סק"ג.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה
(ט"ו, ל"א).

בענין "המהלך בדרך ושונה ומפסיק
ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה".

ע"ז: כ"ה (קטע "מיהו בפ"ג").

אבות: קכ"א סק"א, קכ"ח - ק"ל.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה
(ט"ו, ל"א) סק"ד.

ביאור מי "שאינו משגיח על המשנה".

אבות: קכ"א סק"ד.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה
(ט"ו, ל"א) סק"ג.

שמי שאינו משגיח על המשנה אין לו חלק
לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "והנה יש
עוד דברים").

אבות: קמ"ד (קטע "והנה יש עוד
דברים").

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה
(ט"ו, ל"א) סק"א.

ביאור "הפורק ממנו עול תורה".

אבות: קכ"א סק"ב, קכ"ד.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה
(ט"ו, ל"א) סק"ה.

בענין מה שהלומד ופורש קשה מן הכל,
ואין זכות תולה לו, משא"כ מי שלא למד
כל עיקר זכות תולה לו.

אבות: מ"ד.

עוד בענין שנה ופירש.

אבות: קכ"א סק"ד.

חומש: פר' שלח, כי דבר ה' בזה
(ט"ו, ל"א) סק"ג.

בענין להתנועע בשעת הלימוד.

אבות: קי"א.

בענין לימוד בקול.

אבות: ק"י - קי"ג.

"הכותב אגדתא אין לו חלק לעוה"ב".

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע במס'
סופרים").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס'
סופרים").

ז. ביטול תורה

המזיקים את הסביבה בגלל בטלתם.

שיחות: עמ' קל"ו.

בענין "ודלא מוסיף יסיף".

אבות: מ"ד.

דברי הגר"א והרמ"א בענין לימוד חכמות
חיצוניות.

ע"ז: כ"ט (קטע "והרמ"א").

אבות: נ' סק"א (קטע "ברם יש
ליישב" ולהלן שם).

בענין מה ה' ההיתר של הרמב"ם ללמוד
חכמות חיצוניות וספרי הפילוסופים.

ע"ז: כ"ט (קטע "ובשו"ת" ולהלן
שם).

אבות: צ"ט.

"כל השח שיחת חולין עובר בעשה": בענין
פירש"י שהכוונה היא לשיחת ילדים וקלות
ראש, ופירושו של רבינו יונה שהכוונה היא
לדברי הבאי, וספיקת הגרש"ז מוואלאזין
אם האיסור עשה נאמר רק על העושה כן
בזמן שהוא יכול ללמוד.

אבות: נ' סק"א.

בענין "שנים שיושבים ואין ביניהם דברי
תורה".

אבות: ק"ז - ק"ח.

בענין "ג' שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו
עליו דברי תורה".

אבות: קי"ד - קי"ט.

בענין הגירסא "המהלך יחידי בלילה ומפנה

בענין "שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף".

אבות: שמ"ד - שמ"ו.

ח. הלומד שלא לשמה

בענין לימוד לשמה.

הוריות: קכ"ו.

אבות: של"ה - של"ח.

דברי הגר"ח מואלאזין בענין מה נקרא לימוד לשמה, ודעת החסידים בענין זה.

חומש: פרי עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב] (קטע "והנה נחלקו" ולהלן שם).

שיחות: עמ' מ"ט.

בענין "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

סנהדרין: שע"ג.

הוריות: קכ"ו.

אבות: קפ"ו, של"ו.

חומש: פרי עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [ב] (קטע "ומעתה על פי הנ"ל").

בענין מה שהלומד על מנת לקנות שם או בד את שמו.

אבות: מ"ד.

בענין לימוד לקנתר.

סנהדרין: שע"ג סק"ב.

אבות: של"ו.

הקפידא לא להיות נראה כעושה שלא לשמה.

אבות: שנ"ד.

ט. הנהגה או מתפרנס מדברי תורה

בענין הנהגה או מתפרנס מן התורה.

נדרים: פרק אין בין המודר כ"ה, כ"ו.

ב"ב א': קט"ז*.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ובענין אם הנהגה").

הוריות: ק"ה (קטע "והנה בכמה דוכתי").

אבות: קמ"ד (קטע "ולקמן באות קפ"ט"), קפ"ט - קצ"ב, שנ"ד.

שיסוד האיסור ללמד תורה בשכר אינו העובדא שהוא לוקח שכר עבור שהוא מלמד, אלא משום שע"ז הרי הוא נהנה מהלימוד שהוא עצמו למד קודם לכן.

קידושין ג': קפ"ב.

י. שכחת התורה

בענין השוכח דבר אחד ממשנתו והלאו של השמר לך פן תשכח וגו'.

אבות: קי"ג, קכ"א סק"ב, קל"א - קל"ו*.

חומש: פרי שלח, כי דבר ה' בזה (ט"ו, ל"א) סק"ה.

בענין אם הוא עובר בהלאו של שכחת התורה אם הוא עושה את הדברים שמוזכרים בהוריות דף י"ג שמשכחין את הלימוד.

הוריות: קפ"ב.

אבות: קל"א סק"ב.

בענין אם הם משכחים את התורה בדרך הטבע או בדרכים סגוליים.

הוריות: קפ"ב.

אבות: קל"א סק"ב.

בענין אם גם השוכח בזמן הזה, שיש ספרים, הרי הוא עובר בהלאו.

אבות: קל"א סק"ג.

בענין מי שלומד ואינו חוזר.

אבות: קל"ז.

הסברא שאם הוא שוכח מיד בשעת הלימוד אין זה נקרא בגדר לימוד.

אבות: קל"ב.

בענין מה שהרמת קולו בשעת הלימוד מועילה נגד שכחה.

אבות: קי"א.

בענין אם נדנוד גופו מועיל.

אבות: קי"א.

גם לימוד דברים חדשים מועיל נגד שכחת דברים ישנים.

אבות: קל"ד.

צריכים להיות מורמים מהמטה או מן הרצפה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות א' סק"א.

בענין אם מספיק בזה שהספר מונח על גבי שטיח, או על מדריגות כגון של הבמה, או על שלב של סולם שעשוי לדרוך עליו.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות א' סק"ב.

בענין אם מספיק בזה שהספר מונח על הרצפה בתוך שקית או ארגז, וכן אם הוא מונח בארון ספרים שהתחתית של הארון הוא ממש על הרצפה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות א' סק"ג.

בענין אם צריך להרימו גם באמצע הלימוד או שמונה עשרה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות א' סק"ד.

לנשק את הספר.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות א' סק"ד.

בענין איך להרים כמה ספרים שנפלו בבת אחת.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות א' סק"ד.

בענין האיסור לישוב על מטה שספר תורה מונח עליו.

אבות: קצ"ג.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ב'.

בענין אם מותר להניח ס"ת לבדו על המטה, או לבדו על הקרקע.

אבות: קצ"ג.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ב'.

שלא מהני לזקוף את הספר ולסומכו על גב המטה או של הספסל.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ב'.

ביאור השוכח מחמת אונסו, ומחמת שתקפה עליו משנתו.

אבות: קל"ו.

בענין "הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו".

אבות: קל"ו.

הצגת סדר לימוד למי שהוא שכחן.

אבות: קל"ו*.

יא. לכבד את התורה, וכן ספרי קודש

בענין שהמדבר בתורה במבואות המטונפות הרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה (הכרת בעוה"ז, תכרת לעוה"ב).

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ועיין
בברכות").

אבות: קמ"ד (קטע "ובברכות").

בענין "הקורא פסוק בבית המשתאות בלא זמנו מביא רעה לעולם".

סנהדרין: שס"ט.

בענין האיסור לעשות זמרה מפסוק בשיר השירים או שאר פסוקים.

סנהדרין: שס"ט.

אבות: נ"ה.

בענין המשחק בפסוקים.

אבות: נ"ה (קטע אחרון).

בענין כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות.

אבות: קצ"ג - קצ"ז.

בענין "מניח ס"ת ויוצא".

אבות: קצ"ו.

בענין החיוב ליחד מקום מיוחד ומכובד בשביל הספר תורה.

אבות: קצ"ד, קצ"ד* (קטע ראשון).

חומש: פ"ר תרומה, ועשו ארון (כ"ב, י') [א] סק"א (קטע "והנה דברינו") סק"ב.

בענין אם צריכים ליחד מקום יפה גם לשאר ספרים.

אבות: קצ"ד (קטע "והנה לפי").

בענין באיזה גובה הס"ת, או שאר ספרים,

בענין שני מושבים שמחוברים יחד, האם מותר לישב על אחד מהם כשספר מונח על השני.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ב'.

בענין היכא שהוא קדם לשבת, ואח"כ הניחו שם ספר, האם הוא צריך לקום.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ב'.

בענין היכא שאין לו מקום אחר לישב.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ב'.

בענין אם מותר לשים ספר על מטה שישן "עלי" במפת שכבת זרע או אדם מפיה במטה".

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ב'.

בענין לשבת או לישן על גבי ארגז שיש בתוכו ספרים, וכן בענין לישב באוטובוס שיש ספרים למטה בתא המטען.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"א.

בענין אם מותר לתלות ספר, או לתלות שקית שיש בתוכו ספר, או להניח ספר על מקום צר.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"א.

בענין היכא שיש ספרים שמונחים בפיזור שלא לפי כבודם.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ג.

בענין מה שאסור להניח ספר פתוח.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ג.

בענין היכא שהוא מניחו מפני שהוא עולה לתורה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ג.

הדעה שאסור להניחו רק אם הוא יוצא

לרחוב לזמן ארוך, אבל לא היכא שהוא נכנס לחדר אחר או להחצר לזמן לא ארוך.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ג.

בענין שצריך לכסות את כולו.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ג.

בענין שאסור להופכו על פניו אפילו כשהוא עולה לתורה, אבל לצורך לצלמו מותר.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ג.

בענין שאינו חייב לכסות דף בודד שכתוב עליו דברי תורה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ג.

בענין להחזיר את הספר למקומו.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ד.

בענין מי שנרדם על הספר, איך הרואה אותו צריך להתנהג.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ה.

בענין לשים ספר תחת הכר לשם סגולה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ג' סק"ו.

בענין שאסור להניח חומשים על גבי ספר תורה, ולא נו"כ על גבי חומשים, וכן לא תלמוד על גבי נו"כ.

אבות: קצ"ה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ה'.

דברי רש"י באבות התמוהים שאסור להניח תורה על גבי תורה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ה'.

בענין נביאים על גבי כתובים או כתובים על גבי נביאים.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
אות ה'.

קפידא אם בתוכו מונחים דברים אחרים על גבי ספר.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ו'.

שאסור להניח בתוך ספר חפץ אחר, אפילו כגון טישו.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין להניח בתוכו נייר שהכין כדי לכתוב עליו דברי תורה.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין להניח שמות בתוך ספר.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין להניח שערות הזקן בתוך ספר.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין מה שאסור להשתמש בספר, כגון לסמוך את אצילי ידיו עליו, או כדי להגן על עצמו מהשמש.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין אם הנ"ל מותר כשזה מסייע ללימודו.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין אם מותר להניח ספר תחת הספר שלומד בו כדי להרימו, או להניח ספר על הספר שלומד בו כדי להחזיקו פתוח.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין אם מותר לקפל את דף הספר, או לשים ספר בתוך ספר, כדי שידע מאיפוא הוא צריך להתחיל בהפעם הבא.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין לשים ספר על כסא כדי לשמור את המקומו.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ז'.

בענין ספרי הראשונים על גבי תלמוד.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

בענין ספרי האחרונים על גבי ספרי הראשונים.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

בענין מדרש, או ספר של פירוש על חומש, על גבי חומשים.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

בענין סידור על גבי חומש.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

בענין סידור (כיון שיש בו פסוקים) על גבי גמרא.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

בענין גמרא על גבי סידור.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

בענין תהלים על גבי סידור אע"פ שיש בו פרשיות ופסוקים מהתורה.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

בענין סידור על גבי תהלים.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

שבשעת אסיפת הספרים בבית המדרש אין חיוב להקפיד על כל הנ"ל.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ה'.

בענין אם מותר לכתוב דברי תורה על נייר שיש תחתיו ספר.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ו'.

אם מותר לשים דבר קטן, כגון עט, על גבי ספר.
 ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג
 אות ו'.

שבתוך מזוודה שלוקחים לנסיעה אין

בענין איך להתנהג עם ספר שהוציאו מן הארון בטעות.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ג אות ח'.

יב. מעלות לומדי'

בענין מצות דבקות בתלמידי חכמים, עי' בערך ובו תדבק.

בענין גוי שלומד תורה, עי' בערך גוי - בן נח - מדריגתו.

בענין כבוד תלמיד חכם, ובענין תלמיד חכם ומלך, ות"ח וכהן גדול, ות"ח ונשיא, מי עדיף, עי' בערך תלמיד חכם.

בענין המהות של כתר תורה.

ב"ק א': תפ"ה.

ע"ז: ט"ז.

אבות: רי"ח.

חומש: פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [א] (קטע אחרון).

שיחות: עמ' מ', מ"ה.

"תורה דילי היא".

חומש: פר' תצוה, להעלת נר תמיד (כ"ב, כ') סק"א.

בענין "שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה וכו', ומנין אפילו אחד".

אבות: ק"ט, ק"י.

בענין ש'שולחנות' של התורה הם לפעמים צרים אבל הרי הם ארוכים, כמו הפך שמן במנוכה.

חנוכה: ב'.

המעלים את הסביבה בגלל התמדתם.

שיחות: עמ' קל"ו.

יג. מתן תורה

בענין "ויחן ישראל שם ישראל נגד ההר - כאיש אחד בלב אחד".

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם [ב]. פר' כי תשא, זה יתנו וגו' מחצית השקל (ל', י"ג).

בענין מה שנתרפאו בשעת מתן תורה.

הוריות: קכ"א (קטע ראשון).

בענין אם כלל ישראל פחדו בשעת מתן תורה.

חומש: פר' כי תשא, וייראו מגשת אליו (ל"ד, ל').

בענין מה שהקדימו נעשה לנשמע.

חומש: הקדמה ו' (קטע "והנה עוד הוסיף" וקטע אחרון).

חילוק מהותי בין מתן תורה להקמת המשכן.

חומש: פר' בהעלותך, אספה לי שבעים איש (י"א, ט"ז) [ב].

ביאור מה שכלל ישראל שמעו את הדברות פנים אל פנים.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ו' סק"י.

חומש: פר' ואתחנן, פנים אל פנים דבר ה' עמכם מתוך האש (ה', ד').

סתירה בענין כמה מעשרת הדברות שמעו מפיו הגבורה וביאור הדבר.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ו' סק"א.

חומש: פר' ואתחנן, אני עמד בין ה' וביניכם בעת שהוא להגיד לכם את דבר ה' (ה', ה').

המחלוקת בין רבי ישמעאל ורבי עקיבא בענין אם כללות ופרטות נאמרו בסיני (ר"ע), או האם רק כללות נאמרו בסיני ופרטות נאמרו באהל מועד (ר"י).

הוריות: קכ"א.

אבות: פרק ראשון א'.

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א].

שיחות: עמ' ס"ז.

ביאור המדרש ש"כללים למדהו הקב"ה למשה".

הוריות: קכ"א בהערה.

אבות: פרק ראשון א' בהערה.

בכת קול", ובענין אם מותר לשאול הלכות מן השמים.

יבמות א': רס"א - רס"ג.

ביאור "אלו ואלו דברי אלקים חיים".

חומש: הקדמה, ג' (קטע "מיהו באמת צריכים" וקטע "וע"ע").

בענין המחלוקת אם פסוק טעמים הוא דאורייתא או דרבנן.

גדרים: פרק אין בין המודר כ"ה.

אבות: קצ"ב.

סימנים בענינים שונים: "בענין כתבי הקודש בשאר לשונות" ב' (קטע "מיהו יש לדון").

בענין אם תרגום אונלוס ותרגום יונתן נאמרו למשה בסיני.

סימנים בענינים שונים: "בענין כתבי הקודש בשאר לשונות" ב'.

יד. תורה שבעל פה וסדר מסורת התורה

ביאור דברי הרמב"ם בהקדמתו בענין למה כל מה שכתוב בש"ס מחייב את כל ישראל מה שאין כן תקנות שתיקנו אחרי כן.

סנהדרין: שע"ג* בהערה הראשונה.

אבות: פרק ראשון ב' סק"ו ובהערה שם.

חומש: הקדמה, ד' בהערה הראשונה.

דמויות ותקופות: יהושע א' בהערה. בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"א בהערה.

בענין משמעות דברי הרמב"ם שלכל חכמי ישראל או רובם יש דין של ב"ד הגדול, ודברי הקובץ שיעורים בענין זה.

סנהדרין: שע"ג* בהערה הראשונה, סקי"ד.

אבות: פרק ראשון ב' סק"ו ובהערה שם.

חומש: הקדמה, ד' בהערה הראשונה, סקי"ד.

דמויות ותקופות: יהושע א' סק"ו. בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"א בהערה, סקי"ד.

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א] בהערה.

דברי המכילתא שגם המצות שבפרשת ואלה המשפטים נאמרו בסיני כמו עשרת הדברות.

הוריות: קכ"א (קטע "מיהו בריש פרשת משפטים" ולהלן שם).

אבות: פרק ראשון א'.

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א].

מדרשים חלוקים בענין אם בהמ' יום הראשונים נאמרו רק עשרת הדברות או הכל.

הוריות: קכ"א (קטע "והנה לכאורה יש ליישב" ולהלן שם).

אבות: פרק ראשון א' (קטע "והנה לכאורה יש ליישב" ולהלן שם).

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א] (קטע "והנה לכאורה יש ליישב" ולהלן שם).

בענין מה שמבאר בירושלמי שבלוחות הראשונות היתה כל התורה שבעל פה כתובה על הלוחות בדרך נס.

ב"ק א': מ"ז בהערה הראשונה.

אבות: פרק ראשון ב' בהערה.

חומש: הקדמה, ב' סק"ב בהערה הראשונה, ג' בהערה.

דברי רש"י בתענית דף כ"א ע"ב שמתן תורה נמשכה כל החורף של בניית המשכן.

הוריות: קכ"א (קטע "וע"ע ברש"י בתענית").

אבות: פרק ראשון א' (קטע "וע"ע ברש"י בתענית").

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [א] (קטע "וע"ע עוד ברש"י בתענית").

בענין המהות של משנה תורה.

אבות: פרק ראשון א'.

בענין "לא בשמים היא", ו"אין משגיחין

א' סק"א (קטע "ובנזיר") כלב בן יפונה.

בענין אם מנוח הי' מסדר המסורה של התורה ומעתיקי השמועה.

אבות: פרק ראשון ד' סק"ד.

דמויות ותקופות: זקנים ושופטים א' סק"ג.

בענין אם אלקנה הי' מסדר המסורה של התורה ומעתיקי השמועה.

אבות: פרק ראשון ד' סק"ד.

דמויות ותקופות: זקנים ושופטים א' סק"ג.

בענין מקומו של עלי הכהן בסדר המסורה של התורה ומעתיקי השמועה.

אבות: פרק ראשון ד' סק"ה.

דמויות ותקופות: זקנים ושופטים א' סק"ד.

בענין "זקנים לנביאים".

אבות: פרק ראשון ד' *

דמויות ותקופות: זקנים ושופטים א' סק"ד בההערה.

בענין "ונביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה".

אבות: פרק ראשון ה' - ח'.

דמויות ותקופות: אנשי כנסת הגדולה א' - ו'.

המחלוקת בין הרמב"ם והמאירי בענין אם בהדרות עד אנשי כנסת הגדולה רק הגדול קיבל מהגדול הקודם ובית דינו (רמב"ם), או האם גם בית דינו קיבלו מהגדול הקודם ובית דינו (מאירי).

אבות: ח', י"ז.

דמויות ותקופות: יהושע א' סק"ו. אנשי כנסת הגדולה ה', ו'. מסירת התורה אחרי אנשי כנסת הגדולה.

בענין מה שמעזרא ואילך כל הב"ד הגדול היו בכלל סדר המסורה של התורה ומעתיקי השמועה התורה ולא רק יחיד לבדו.

אבות: פרק ראשון ב' סק"ו.

דמויות ותקופות: יהושע א' סק"ו.

בענין מה היא הכוונה בהמליצה "תורה שבעל פה" בדברי הרמב"ם בהקדמתו ובהל' ת"ת. וכן ביאור המושגים "תלמוד" ו"גמרא".

אבות: פרק ראשון ב' סק"ו (קטע "מיהו זהו"), ב*.

חומש: הקדמה, ג'.

ביאור הגדר של "דברי סופרים" בדברי הרמב"ם.

אבות: פרק ראשון ב* (קטע "ועי' גם בספר").

חומש: הקדמה, ג' (קטע "ועי' גם בספר").

פשיטת שונים בענין מהות מסירת תורה שבעל פה ליהושע והציווי עלי'.

אבות: פרק ראשון ב', ב*.

דמויות ותקופות: יהושע א'. מסירת התורה אחרי אנשי כנסת הגדולה.

בענין המהות של מסירת תורה שבכתב ליהושע.

אבות: פרק ראשון ב' סק"א.

דמויות ותקופות: יהושע סק"א.

בענין "ומסרה ליהושע": למה דוקא ליהושע.

אבות: פרק ראשון ג' סק"א.

דמויות ותקופות: יהושע סק"ב.

ביאור "ויהושע לזקנים" (בענין זקנים ושופטים).

אבות: פרק ראשון ד'.

דמויות ותקופות: זקנים ושופטים א'.

בענין אם יהושע מסר ישר לעתניאל, וכן בענין אם עתניאל נחשב מהשופטים.

אבות: פרק ראשון ד' סק"א.

דמויות ותקופות: זקנים ושופטים, א' סק"א. כלב בן יפונה.

בענין אם כלב בן יפונה הי' מסדר מסורת התורה.

אבות: ד' סק"ג.

דמויות ותקופות: זקנים ושופטים

אנשי כנסת הגדולה ו'. מסירת התורה אחרי אנשי כנסת הגדולה. בענין מה שהרמב"ם מונה בהמ' דורות של מוסרי התורה ומעתיקי השמועה גם אמוראים שלא היו בב"ד הגדול של שבעים ואחד.

אבות: פרק ראשון ב' סק"ג.

המחלוקת בין הרמב"ם ורבינו יונה אם סדר מסורת התורה נמשך גם אחרי חתימת הש"ס.

אבות: פרק ראשון ב' סק"ו.

דמויות ותקופות: יהושע א' סק"ו. מסירת התורה אחרי אנשי כנסת הגדולה.

בענין מה שבני תקופה מאוחרת אינם חולקים על בני תקופה קודמת.

יבמות א': רע"ז.

סנהדרין: שע"ג*.

חומש: הקדמה, ד'.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים.

בענין אם תנא יכול לחלוק על נביא.

יבמות א': רע"ז.

סנהדרין: שע"ג* סקי"ב.

אבות: פרק ראשון ד'*

חומש: הקדמה, ד' סקי"ב.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקי"ב.

בענין אם אמורא יכול לחלוק על תנא.

יבמות א': רע"ז (קטע "ומעתה" וקטע "מיהו עיין").

ב"מ: פרק שנים אוחזין קפ"ח (קטע אחרון).

סנהדרין: שע"ג* סק"א.

חומש: הקדמה, ד' סק"א.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"א.

דברי הגר"ח שמדינא אמורא יכול לחלוק על תנא.

סנהדרין: שע"ג* סקט"ו.

חומש: הקדמה, ד' סקט"ו.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקט"ו.

הסוברים שאמורא יכול לחלוק על תנא כשאין דבריו מוזכרים במשנה או ברייתא.

ב"מ: פרק שנים אוחזין קפ"ח (קטע אחרון).

סנהדרין: שע"ג* סקט"ז.

חומש: הקדמה, ד' סקט"ז.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקט"ז.

בענין אם אמורא יכול לחלוק על תנא במילי דאגדתא, ובענין הא דמצינו שרש"י חולק על התרגום.

סנהדרין: שע"ג* סק"ב, סקי"ג (קטע "ולפי דרכו").

אבות: ל"ג בההערה הרביעית.

חומש: הקדמה, ד' בתחילתו, סק"ב סקי"ג (קטע "ולפי דרכו").

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ב, סקי"ג (קטע "ולפי דרכו").

בענין אם תנא מאוחר יכול לחלוק על תנא קדום, וכן אמורא מאוחר על אמורא קדום.

סנהדרין: שע"ג* סק"ה סקי"ג (קטע ראשון).

חומש: הקדמה, ד' סק"ה סקי"ג (קטע ראשון).

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ה.

בענין "רב תנא הוא ופליג".

ב"מ: פרק שנים אוחזין קפ"ח (קטע "מיהו מתוס").

סנהדרין: שע"ג* סקי"א סקט"ו.

חומש: הקדמה, ד' סקי"א סקט"ו.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקי"א סקט"ו.

בענין אם אמורא יכול לחלוק על אמורא שהיא במדריגת "תנא הוא ופליג".

ב"מ: פרק שנים אוחזין קפ"ח

(קטע "לכן נראה" וקטע "מיהו מתוס").

סנהדרין: שע"ג* סקט"ו.

חומש: הקדמה, ד' סקט"ו.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקט"ו.

בענין מדריגתו של רבי חייא, ודברי רש"י שכתב שהי' גם תנא וגם אמורא.

ב"מ: פרק שנים אוחזין קפ"ח (קטע "והנה עי' בנדה" ולהלן שם).

בענין אם הירושלמי יכול לחלוק על התוספתא.

סנהדרין: שע"ג* סק"ז.

חומש: הקדמה, ד' סק"ז.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ז.

בענין מחלוקת בין הבבלי והירושלמי.

סנהדרין: שע"ג* סק"ח סק"ט.

חומש: הקדמה, ד' סק"ח סק"ט.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ח סק"ט.

בענין מהות הירושלמי: דברי ה"דורות הראשונים" שהירושלמי לא נערך, ודברי הקובץ הערות שנוקט לא כן.

סנהדרין: שע"ג* סק"ט סק"י.

חומש: הקדמה, ד' סק"ט סק"י.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ט סק"י.

דברי הרי"ף שההלכה היא כהבבלי נגד הירושלמי משום שהלכה כבתראי.

סנהדרין: שע"ג* סק"י.

חומש: הקדמה, ד' סק"י.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"י.

בענין מה שאי אפשר לחלוק על שאר חיבורי התנאים.

סנהדרין: שע"ג* סק"ו.

חומש: הקדמה, ד' סק"ו.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ו.

בענין מה שגאונים וראשונים אינם יכולים לחלוק על אמוראים.

יבמות א': רע"ז (קטע "ומעתה" וקטע "מיהו עיין").

סנהדרין: שע"ג* סק"א.

חומש: הקדמה, ד' סק"א.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"א.

דברי התיר"ט שמותר לפרש משנה בדרך אחרת ממה שמפרש הש"ס אם אינו משנה את ההלכה.

סנהדרין: שע"ג* סק"ב סק"ג (קטע "ולפי דרכו").

חומש: הקדמה, ד' סק"ב סק"ג (קטע "ולפי דרכו").

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ב סק"ג (קטע "ולפי דרכו").

בענין אם הראשונים יכולים לחלוק על הגאונים, ולמה.

סנהדרין: שע"ג* סק"ד ובהערה שם, סק"ג (סוף קטע ראשון).

חומש: הקדמה, ד' סק"ד ובהערה שם, סק"ג (סוף קטע ראשון).

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ד סק"ג (סוף קטע ראשון).

בענין מה שהאחרונים אינם חולקים על הראשונים.

סנהדרין: שע"ג* סק"ג.

חומש: הקדמה, ד' סק"ג.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ג.

דרכו של הקובץ הערות בכל הנ"ל.

יבמות א': רע"ז (קטע "מיהו עיין").

סנהדרין: שע"ג *סקי"ג.

חומש: הקדמה, ד' סקי"ג.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקי"ג.

דרכו בספר קובץ שיעורים.

סנהדרין: שע"ג *סקי"ד.

חומש: הקדמה, ד' סקי"ד.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקי"ד.

טו. נצחיות התורה

ביאור "מצות בטלות לעתיד לבוא".

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ז' סק"ב.

חומש: פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ועיין בקובץ" ולהלן שם).

ביאור מה שכל המועדים עתידין ליבטל חוץ מפורים ויום הכיפורים.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ז' סק"ג.

חומש: פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ועיין בשו"ת הרשב"א" ולהלן שם).

הדעה ש"חוץ מיום הכיפורים" כולל גם ראש השנה דגם ראש השנה לא יבטל.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ז' סק"ג (קטע "ובפי"ג").

חומש: פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "ובפי"ג").

ביאור מה שנקרא שמו חזיר כי עתיד הקב"ה להחזירו לישראל.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ז' סק"ג (קטע "ועיין בשו"ת הרדב"ז" וקטע ולהלן שם).

חומש: פר' שמיני, ואת החזיר

(י"א, ז') (קטע "ועיין בשו"ת הרדב"ז" ולהלן שם).

ביאור מה שאמרו חז"ל ששמות החדשים עלו עמהם מבבל.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ז' סק"ג (קטע "והאברבנאל" וקטע "ובפי"ג").

חומש: פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז') (קטע "והאברבנאל" וקטע "ובפי"ג").

תחיית המתים

שיטת הרמב"ן שעולם הבא, דהיינו הזמן של קבלת שכר, הוא החיים לאחר תחיית המתים, וגם הגוף יקבל אז שכר, ועד אז הנשמה נגזזת. ושיטת הרמב"ם שקבלת שכר הוא בעולם הנשמות לאחר מיתה, וזהו מה שנקרא עולם הבא.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ט הערה כ"א.

סנהדרין: ר"פ (קטע "והנה יש ליישב" ולהלן שם) ובהערה השני' שם, שני"ה, ש"ס סק"א.

ע"ז: ק"ב (קטע "איברא").

אבות: ג"ו (קטע "ואולי"), קמ"ד (קטע "וממתניתין" וקטע "והנה חילקנו"), קנ"ו (קטע "איברא").

חומש: פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג' ואות ד'.

בענין התכלית של תחיית המתים לפי הרמב"ם (שהרי אינו זמן קבלת שכר).

סנהדרין: שני"ה סק"ב.

חומש: פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג' (קטע ראשון).

שעצם יש בשרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבא.

ב"ק א': רל"ג סק"ב.

הסוכרים שתהיינה יותר מתחי' אחת (דהיינו שגם בימות המשיח יחיו מתים). ודברי

סק"א (קטע "ונראה" וקטע "וע"ע שם").

חומש: פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד] סק"ב (קטע "ונראה" וקטע "וע"ע שם").

גירסת רש"י שצריך להאמין שתחיית המתים היא מן התורה, ואילו הרמב"ם השמיט דבר זה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י"א סק"א.

חומש: פר' בראשית, בראשית ברא אלקים [ד] סק"ב (קטע ראשון). פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ו'.

ביאור "הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהי' לו חלק בתחיית המתים".

סנהדרין: ש"ס.

חומש: פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ד' ואות ה'.

דברי הרמב"ם במאמר תחיית המתים למה לא כתובה תחיית המתים בפירוש בתורה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק א* (קטע "גם קשה ממה").

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך וגו' (כ', ב') [ב] סק"ב (קטע "גם קשה ממה").

בענין אם בהאמן על ברכת מחי' המתים צריכים לכוין רק שהדבר אמת, או האם צריכים לכוין גם לתפילה שתקרה במהרה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י"א סק"ב.

חומש: פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ט'.

בענין אם שייך לבקש עבור תחיית המתים.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י"א סק"ב.

חומש: פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ט'.

הריטב"א שיש ג' תחיות (דהיינו שיש גם תחי' ל"האבות והנביאים וגדולי חסידי ישראל בגן עדן בגוף ובנפש, ונעשו בני אלהים, ולא יבואו לדין אלא הם שושבינים להקב"ה").

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י"א סק"ב (קטע "ב'"), שנ"ה סק"ה, ש"ס סק"ג.

חומש: פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג' (קטע "ומפני שמצינו"), ואות ו'.

שיטת הרמב"ם שתחיית המתים היא רק לצדיקים (גמורים), ודעות עוד מחברים בענין זה.

סנהדרין: ר"פ (קטע "מיהו לכאורה"), שנ"ה סק"א סק"ה, ש"ס סק"ב.

חומש: פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ב' ואות ה'.

בענין שאין ציווי להאמין בתחיית המתים אלא הרי היא מעיקרי הדת, והביאור בזה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק א* בהערה השני', ש"ס סק"ד.

חומש: פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ז'.

הדעה שהעיקר של תחיית המתים הוא סניף של העיקר של האמונה בשכר ועונש.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י"א סק"א (קטע "ועיין גם בפרק").

חומש: פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד] סק"ב (קטע "ועי' גם בפרק").

דברי הרמב"ם במאמר תחיית המתים שיסוד הקפידא אם אינו מאמין בתחיית המתים הוא משום שזה מראה שאינו מאמין באפשרות המופתים, ואם אינו מאמין באפשרות המופתים הרי זה מראה שהוא מכחיש את בריאת העולם.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י"א

שמי שאינו כורע במודים אינו קם בתחיית המתים.

ב"ק א': רל"ג - רל"ה.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע בתוס' בב"ק").

אבות: קמ"ד (קטע "ועיין עוד בתוס' בב"ק").

דברי השערי קדושה שקרקפתא דלא מנח תפילין אינו קם בתחיה"מ.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ובשערי").

אבות: קמ"ד (קטע "ובשערי").

בענין אם גוף מהול הוא תנאי המעכב לענין לזכות לעוה"ב ולתחיית המתים.

ע"ז: ק"ב.

אבות: קנ"ו.

בענין מה שמוהלים נפלים כדי שיחיו בתחיית המתים.

ע"ז: ק"ב.

אבות: קנ"ו.

הביאור שהטעם למה מוהלים אותם הוא כי עי"ז קוראים להם שם וע"י קריאת שם יש להם חלק לתחיה"מ.

ע"ז: ק"ב.

אבות: קנ"ז.

ביאור "אז ישיר משה, שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה" דמשמע שמשם ישיר שירת הים על תחיית המתים.

חומש: פר' בשלח, אז ישיר (ט"ו, א').

בענין מה שעשו כפר בתחיה"מ.

ב"ב א': קמ"ד.

חומש: פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט).

תלוי

בענין מה שהרמב"ם לא כתב שמצות תלוי מתיחסת להב"ד, אלא משמע שהתולה הוא שמקיים את המצוה, ואילו מדברי החינוך

נראה שמצות תלוי מתיחסת להב"ד, דהיינו שהם אלו שמקיימים את המצוה.

סנהדרין: רצ"ט.

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, כ') [ג] (קטע "אמנם" ולהלן שם). פר' כי תצא, ותלית אתו על עץ (כ"א, כ"ב) [א] (קטע "אמנם" ולהלן שם).

דברי החינוך שמצות תלוי נוהגת בזכרים כי להם לעשות המשפט.

סנהדרין: רצ"ט.

חומש: פר' כי תצא, ותלית אתו על עץ (כ"א, כ"ב) [א] (קטע אחרון).

בענין אם תולין אותו היכא שלא יכלו להמית אותו בסקילה והמיתו אותו בשאר מיתות.

סנהדרין: ש'.

חומש: פר' כי תצא, ותלית אתו על עץ (כ"א, כ"ב) [ב].

בענין מה שהרמב"ם לא הביא "אותו בלא כסותו" לענין תלוי.

סנהדרין: ש"ב.

בענין אם פשטות הפסוק של לא תלין וכי קבור תקברנו קאי רק על נתלה, ואילו שאר הרוגי ב"ד הוי הם בכלל הריבוי שמרבה שאר מתים, או האם פשטות הפסוק קאי על כל הרוגי ב"ד, ונפ"מ בזה.

סנהדרין: ש"ח.

חומש: פר' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ (כ"א, כ"ג) [א].

בענין אם דברי הספרי של "להזהיר ב"ד על כך" קאי רק על נתלה, או האם זה קאי גם על הריבוי של שאר הרוגי ב"ד (עי' לעיל בסמוך כאן), או האם זה קאי אפילו על שאר מתים.

סנהדרין: ש"ח (קטע "ואולי יצויר" ולהלן שם).

חומש: פר' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ (כ"א, כ"ג) [א] (קטע "ואולי יצויר" ולהלן שם).

שיחות: עמ' קל"ד, קל"ה.

ביאור מה שכתוב שתלמיד חכם הוא בחינה של שבת.

חומש: פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "והנה בספרים").

שיחות: עמ' קל"א.

בענין המדה שתלמידי חכמים שומעין חרפתן ולא משיבין (פרטי הדינים בענין זה).

אבות: נ"ד.

בענין מה שתלמיד חכם צריך להיות נוקם ונוטר כנחש.

אבות: נ"ד

בענין משאו ומתנו של ת"ח.

אבות: ס"ט*.

בענין שתלמיד חכם (שתורתו אומנתו) לא בעי נטירותא ופטור ממסים.

אבות: קצ"א.

בענין מה נקרא תורתו אומנתו לענין זה.

אבות: שנ"ב*.

בענין הא דת"ח אל יצא יחידי בלילה, וכן שת"ח בלילה צריך שימור.

ב"ק א': תש"מ.

אבות: ק"כ (קטע "ובחולין" ולהלן שם).

חומש: פר' מקץ, הבקר אור והאנשים שלחו (מ"ד, ג') (קטע "ובחולין" ולהלן שם).

דברי הרמב"ם שהמלבוש של ת"ח צריך להגיע עד ראשי אצבעותיו (ובכתנות של כהן כתב עד פיסת ידו).

זבחים ב': ר"ד.

דברי הרמב"ם שמלבוש של ת"ח צריך להגיע עד עקיבו (ובכתנות של כהן כתב עד למעלה מעקיבו).

זבחים ב': ר"ד.

דברי הירושלמי שכסות אשת חבר קודמת לחיי עם הארץ.

הוריות: קס"ה.

בענין אם האזהרה לב"ד היא רק שלא להשאירו על העץ או האם גם לקבורו.

סנהדרין: ש"ח (קטע "והנה אם קאי" ולהלן שם).

חומש: פר' כי תצא, לא תלין נבלתו על העץ (כ"א, כ"ג) [א] (קטע "והנה אם קאי" ולהלן שם).

בענין מה שמצות תלי' נחשבת זמן גרמא כי היא נוהגת רק ביום.

סנהדרין: רצ"ט (קטע אחרון).

חומש: פר' כי תצא, ותלית אתו על עץ (כ"א, כ"ב) [א] (קטע אחרון).

בענין מה שגומרים את דינו של הנתלה סמוך לשקיעת החמה כשלכאורה כבר הלכו הסנהדרין הגדולה מלשכת הגזית.

סנהדרין קט"ו (קטע אחרון).

ע"ז: פ"ט (קטע אחרון).

תלמיד

ע"י בערך רב ותלמיד.

תלמיד חכם

בענין המצוה של דבקות בתלמידי חכמים, ע"י בערך בו תדבק.

בענין פסיעה על ראשי עם קודש, ע"י בערך דיינים – דיני הדיין.

א. כללי

ב. כבוד תלמיד חכם

ג. תלמיד חכם וכהן גדול מי עדיף

ד. תלמיד חכם ומלך מי עדיף

ה. תלמיד חכם ונשיא מי עדיף

א. כללי

שתלמידי חכמים נקראים מלאכים.

אבות: ש"ז.

ביאור תלמיד חכם שאין בו דעה נבילה טובה הימנו.

חומש: פר' תרומה, ועשית מגרה (כ"ה, ל"א) [א] סק"ב (קטע "וכן מצינו" ולהלן שם).

דברי הספר חסידים ששנים שיושבים
ובקשו אויבים להרוג אחד מהם, אם אחד
ת"ח והשני הדיוט מצוה להדיוט לומר
הרגוני ולא את חברי.

הוריות: קס"ח.

דברי ר"ע שמי שאינו משמש ת"ח אין לו
חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע
באדר"נ בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

שהשונא חכמים ותלמידיהם אין לו חלק
לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע במס'
ד"א").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' דרך
ארץ").

שת"ח ששנה ופירש אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע
באדר"נ בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

ב. כבוד תלמיד חכם

ע"ע בערך תורה סק"ב ("מעלות לומדי").

בענין אם בנתינת כבוד הולכים אחר חכמה
או אחר זקנה.

אבות: רל"ח, ער"ב, רע"ג.

בענין מה שכתב הרמב"ם שהרגיל לבזות
ת"ח אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ט (קטע "אמנם
צ"ע").

אבות: שט"ו (קטע "ברם לכאורה"
ולהלן שם).

בענין מאיפוא ילפינן כבוד תלמיד חכם
שאינו רבו.

ב"ק א': תקל"א.

אבות: ר"י.

חומש: פר' קדושים, מפני שיבה
תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב)
[ב].

בענין אם יש חיוב מורא כלפי סתם תלמיד

חכם שאינו רבו, או האם יש רק חיוב
כבוד.

קידושין ב': שצ"ז.

ב"ק א': תקל"א.

אבות: ר"י.

חומש: פר' קדושים, מפני שיבה
תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב)
[ב] (קטע "ולפי דרכם" ולהלן
שם).

בענין שהתורה קבעה מצוה מיוחדת על
קימה.

ב"ק א': תקל"א בהערה הרביעית.

חומש: פר' קדושים, מפני שיבה
תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב)
[ב] (קטע "וע"ע בחזו"א").

בענין אם יש חיוב לכסות ראשו בפני
תלמיד חכם.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ג
הערה ט"ו.

בענין המשתמש במי שתני, או תני ומתני.
אבות: מ"ה.

בענין המחלוקת אם רב שמחל על כבודו
כבודו מחול או לא, וכן בענין טעמא
דתורתו דילי' היא.

קידושין ב': שצ"ד.

סנהדרין: קע"א סק"א.

הוריות: קנ"ג.

אבות: קצ"ז, ר"ח (קטע אחרון).

חומש: פר' אמור, וקדשתו וגו'
קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א.

דברי הכסף משנה בשם הריב"ש בשם
הראב"ד שאע"פ שרב שמחל על כבודו
כבודו מחול אבל על בזיונות אינו יכול
למחול.

יבמות א': צ"ח סק"ב.

יבמות ב': תרנ"ט סק"ב (קטע "גם
י"ל שלעולם"), תרצ"ה סק"א
(קטע "ובאמת").

כתובות א': תכ"ב.

כתובות ב': תקכ"ח (קטע "מיהו
אולי").

קידושין ב': שע"ב סק"א, שפ"ג, (שפ"ד), (שפ"ה), שצ"א (קטע "מיהו אולי"), שצ"ה סק"א, שצ"ו (קטע "ברם אולי"), חלק ההערות דף ל"ג הערה י"ט.

קידושין ד': שי"א בההערה.

ב"ב א': י"ח סק"ו בההערה הראשונה.

סנהדרין: מ' (קטע "גם י"ל שבתוך"), קע"א סק"א (קטע אחרון), קע"ה (קטע "ברם אולי י"ל").

הוריות: ק"ה (קטע "ברם אולי י"ל"), קנ"ג (קטע ראשון).

אבות: ר"ח (קטע אחרון).

חומש: פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א ולהלן שם. פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ב ולהלן שם.

דברי הגר"ז על רב שמחל על כבודו כבודו מחול: שמחילה מהני רק על הדברים המיוחדים שהוא חייב לרבו אבל לא על הדברים שחייבים לכל ת"ח כי הדברים שחייבים לכל ת"ח הרי הם בגדר מצוה כלפי שמיא.

כתובות א': תכ"ב.

קידושין ב': שע"ב סק"ג בההערה, שפ"ה (קטע אחרון), שצ"ד, שצ"ה סק"ד (קטע אחרון), ת"י (קטע "וכהיסוד").

סנהדרין: קע"א סק"א (קטע "ועוד דעיין") סק"ד (קטע אחרון).

הוריות: קנ"ג (קטע "ברם לפ"ז יוצא" וקטע "מיהו בפשטות").

אבות: קצ"ז.

זבחים ב': ס"ד.

חומש: פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בההערה הראשונה, סק"ד (קטע אחרון). פר' כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע אחרון).

הדרך שכרבו הדין כבוד שנתחדש הוא דין כבוד להגברא ולא רק לתורתו, אבל הדין כבוד לכל ת"ח הוא רק לתורתו.

קידושין ב': שצ"ד (קטע "וי"ל").

סנהדרין: קע"א סק"א (קטע "וי"ל").

הוריות: קנ"ג (קטע "וי"ל").

חומש: פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בההערה הראשונה (קטע "וי"ל").

הדרך שגם הדברים המיוחדים שהוא חייב לרבו הרי הם דין כבוד לתורתו, ואינם בגדר דין כבוד להגברא, אלא שמאחר שהוא רבו הרי הוא חייב בחיוב יותר חזק לכבד את תורתו, ולכן הרי הוא חייב לעשות לרבו דברים שאינו חייב לעשות אותם לתלמיד חכם שאינו רבו.

קידושין ב': שצ"ד (קטע אחרון).

סנהדרין: קע"א סק"א (קטע "ולכאורה").

הוריות: קנ"ג (קטע "ולכאורה").

אבות: קצ"ז.

חומש: פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בההערה הראשונה (קטע אחרון).

שהיכא שאין כבודו מחול, אם מחל, לא רק האדם שאינו מכבד הרי הוא עובר על איסור, אלא גם המוחל עובר על איסור.

קידושין ב': שצ"ב.

שרב מופלג הוא כמו רבו מובהק.

קידושין ב': שצ"ו (קטע "והנה עיין במחבר"), חלק ההערות דף ל"ג הערה ל"ג.

ב"ק א': תקל"א (קטע "ותירצו").

סנהדרין: קע"ה (קטע "והנה עיין במחבר").

הוריות: קס"ט, קפ"ו (קטע "והנה עיין במחבר").

אבות: ר"י (קטע "ועיין גם"), שמ"ח סק"ג.

שהטעם למה מותר לב"ד להושיב תלמיד חכם הרי זה בגלל מצות כבוד תלמיד חכם.

סנהדרין: קס"ה (קטע "ועיין בשבועות"), ק"ע סק"א.

שתלמיד חכם שמזלזל במצות הרי הוא כקל שבציבור.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ו' סק"ו (קטע "והנה בסוף").

אבות: רכ"א סק"א (קטע ראשון), שמ"ט.

חומש: פ' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א (קטע "והנה בסוף").

ג. תלמיד חכם וכהן גדול מי עדיף

שכתר תורה גדול מכתר כהונה (ועי' לעיל בערך תורה סק"ב בענין המהות של כתר תורה).

ב"ק א': תפ"ה.

הוריות: קס"ו, קס"ז.

אבות: רי"ט, ר"כ סק"א.

שיחות: עמ' מ', מ"ה.

בענין מה שממזר ת"ח קודם (להצילו) לכהן גדול ע"ה.

ב"ק א': תפ"ה.

הוריות: קס"ז.

אבות: רי"ז, רי"ט, ר"כ סק"א.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" י"ג.

שיחות: עמ' מ', מ"ה.

בענין אם ממזר ת"ח קודם לכהן גדול ע"ה רק לענין להחיותו ולפדותו ולכסותו או האם גם לענין כבוד.

הוריות: קס"ז (קטע אחרון).

אבות: ר"כ סק"א (קטע אחרון).

בענין אם ממזר ת"ח קודם גם לכהן גדול שאינו עם הארץ רק שאינו ת"ח.

הוריות: ק"פ סק"א.

חומש: פ' פנחס, ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל (כ"ז, כ"א) [ב].

גדר יניק וחכים.

קידושין ב': שצ"ח (קטע אחרון).

בענין אם הטעם למה אינו עומד בפני זקן או חכם עד שמגיע לד' אמותיו הרי זה כי כשהוא חוץ לד' אמותיו הרי זה בגדר קימה שאין בה הידור, או האם זה שיעור עצמי במצות קימה, ואדרבה מזה נובע דהוי קימה שאין בה הידור.

קידושין ב': שצ"ט.

בענין מה ששמואל אמר לרב יהודה לעמוד בפני רב יחזקאל אביו כי הוא בעל מעשים: האם הכוונה היא שזה מחייב אותו לעמוד משום כיבוד אב, או האם זה חיוב מיוחד של עמידה בפני בעל מעשים.

קידושין ב': ת'.

בענין מה שתלמיד חכם פטור מלהעיד בפני ב"ד דזוטרי מיני משום שאינו לפי כבודו.

יבמות ב': תקמ"ב סק"ב.

כתובות ב': פ"א סק"ד.

ב"ב ב': תל"ג סק"ד.

הוריות: ק"א.

בענין אם הכוונה היא שהעמידה אינה לפי כבודו או האם הכוונה היא שעצם הענין של הגדת עדות אינו לפי כבודו.

סנהדרין: (קס"ה קטע אחרון), ק"ע סק"א.

הוריות: ק"א (קטע "ובלא דברי").

חומש: פ' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

בענין אם הטעם למה ת"ח פטור מלהעיד בפני ב"ד דזוטרי מיני הרי זה משום כבוד תלמיד חכם, או האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הוא יותר גדול יען היותו ת"ח.

סנהדרין: קס"ה (קטע "ועיין בשבועות"), ק"ע סק"א.

הוריות: ק"ב.

חומש: פ' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ועיין בשבועות").

אבות: ר"כ סק"א (קטע "גם צ"ע"), רכ"א סק"ג, שמ"ח סק"א.
ה. תלמיד חכם ונשיא מי עדיף שתלמיד חכם חייב לכבד את הנשיא.
קידושין ד': שי"א (קטע "גם י"ל").

תמורה

בענין למה בתמורה צריכים דיבור אע"פ שהקדש בלב מהני, וכן מחשבת שלא לשמה (לפי צד אחד בהראשונים).
מנחות: כ"א (קטע "וי"ל עוד" וקטע אחרון).

דברי תוס' ודברי הרמב"ם בענין למה לוקין על הלאו של תמורה, ולא אמרינן שהוא ניתק להעשה של והי' הוא ותמורתו יהי' קודש.

זבחים ג': קי"ז.

סימנים בענינים שונים: "בענין מלקות" א' סק"ב סק"ג.

דברי הרמב"ם בענין למה לוקין על הלאו של תמורה, ולא אמרינן לענין תמורה שלא שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

זבחים ב': תשמ"ג (קטע "וגם המנ"ח").

חומש: פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם המנ"ח").

שבעלות על הבשר, גם בלי בעלות על כפרת הקרבן, מספיק כדי שיוכל להמיר.

זבחים א': רט"ו.

בענין אם כפרה מקופיא מספיק כדי שיוכל להמיר.

זבחים א': רי"ב.

בענין הא שאפילו אם כפרה מקופיא סגי כדי שיוכל להמיר אבל אם הם שנים אין המנחה נקראת מנחת שותפין (והרי אין מנחה באה בשותפות).

זבחים א': רי"ז.

ד' דרכים בענין למה יורש ממיר: א', גזיה"כ, ב', דמיקרי בעלים לענין הכח להמיר, ג', דמספיק בכפרה מקופיא, ד', דמתכפר מקיבעא.

זבחים א': ר"י, רי"ב.

שנתין או עבד (שהם למטה ממזר) שהם ת"ח אינם קודמים לכהן גדול ע"ה אלא הכהן גדול קודם.

ב"ק א': תפ"ה (קטע "ונראה").

הוריות: ק"פ סק"ב, קפ"א (קטע "גם י"ל שהחסרון").

אבות: ר"כ סק"ב.

עוד בענין הנ"ל.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" י"ג.

דברי רבי מאיר שאפילו גוי שיושב ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול.

ב"ק א': תפ"ה (קטע "ונראה" ולהלן שם).

הוריות: ק"פ סק"ב, קפ"א (קטע "ולפי זה").

אבות: קכ"ה (קטע "והנה מזה"), רי"ז, רי"ח, ר"כ סק"ב.

ד. תלמיד חכם ומלך מי עדיף

שכתר תורה גדול מכתר מלכות (ועי' לעיל בערך תורה סק"ב בענין המהות של כתר תורה).

הוריות: קס"ז.

אבות: רי"ט, ר"כ סק"א.

בענין מה שממזר ת"ח קודם (להצילו) למלך עם הארץ, והטעם של "חכם שמת אין לנו כיוצא בו, מלך ישראל כל ישראל ראויים למלכות".

הוריות: קס"ו (ביאור הסבר הנ"ל, ובענין מה הדין במלכי בית דוד), קס"ז (קטע "רכ").

אבות: ק"צ בסוף ההערה השני', רי"ט, ר"כ סק"א, שמ"ח סק"א (קטע "והנה מהא").

שח"ח חייב בכבוד המלך.

סנהדרין: קפ"ג סק"ג.

אבות: ר"כ סק"א (קטע "גם צ"ע"), רכ"א סק"ג.

בענין אם מלך חייב לכבד תלמיד חכם, ורבו, וסנהדרין.

סנהדרין: ק"ע סק"ב.

הוריות: ק"א (קטע "והנה יש ליתן" ולהלן שם), ק"ד, קס"ו.

בענין למה אם הדין הי' שהמקדיש עושה תמורה, הי' יורש יכול להמיר (אפילו אם לא קניא להו), הלא לא הקדיש.

זבחים א': רט"ז.

בענין למה סובר רבי יהודה שירוש אינו ממיר (דלא כרבי מאיר), וכן האם הוא סובר כן גם היכא שהירוש הפריש את הקרבן ממעות אביו.

זבחים א': רי"א.

דברי הרמב"ם ששני יורשים אינם ממירים משום שהם שותפין ולא כתב מפני גזירת הכתוב דאחד ממיר ולא שנים.

זבחים א': ר', ר"י, רי"ז סק"ב.

בענין למה היוורשים נחשבים כאדם אחד לענין מעשר בהמה וקלבוץ כיון שהם בגדר תפוסת הבית ואילו גבי תמורה ומנחה הרי הם נחשבים שנים ואינם יכולים להמיר.

זבחים א': ר"ה.

בענין היכא שהיו שני שותפין בקרבן ומת אחד מהם, האם השותף השני יכול להמיר, או האם אינו יכול בגלל חלקו של היורש.

זבחים א': רכ"ד.

בענין שיטת הרמב"ם שאע"פ שאין שותפין ממירין בקרבן השותפין ולא חל התמורה אבל הרי הם לוקין, משא"כ אם המיר בקדשי עכו"ם או קדשי בדיק הבית גם אין מלקות.

זבחים א': ר"ח.

דברי הגרי"ז והאחיעזר על דברי רבי יוחנן שבהמה של שני שותפין שהקדיש אחד חצי וחזר ולקח את חצי השני והקדישה דעושה תמורה אם ממיר בה ותמורתה כיוצא בה.

קידושין א': קי"ד סק"א סק"ב.

זבחים א': תקכ"ג.

זבחים ב': תשע"ג.

הדרך שמצד עצם טבעה של קדושת מעשר בהמה (ובכור ותמורה) הרי הקדושה היא יכולה לחול על כל בהמה אע"פ שאינה

מעשר (או בכור או תמורה), רק שהתורה החילה אותה רק בהציוור של מעשר (ובכור ותמורה).

זבחים א': שמ"ז (קטע "ואולי").

חומש: פ' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [ב].

בענין מה שחל על תמורת מעשר קדושת מעשר אע"פ שאינה עשירי (אשר מזה נראה כהיסוד הנ"ל).

זבחים א': שמ"ז.

חומש: פ' בחקותי, לא יגאל (כ"ז, ל"ג) [ב].

המחלוקת בין תוס' והרמב"ם בענין אם תמורת בכור ניתנת לכהנים.

זבחים א': שמ"ז.

חומש: פ' קרח, כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריב לה' באדם ובבהמה יהי' לך (י"ח, ט"ו).

בענין מה שפסולי המוקדשין עושים תמורה אם ממירים בהם.

קידושין א': קפ"ח.

בענין מה שבעל מום יכול להיות קדוש בקדושת תמורה.

זבחים ב': תשע"ג.

פירש"י על האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים דאיירי שהעמיד בהמה אצל קרבן עולה וקרבן שלמים, ודלא כמו בכל תמורה שיכול להמיר גם על זו שיש לו בביתו.

זבחים ב': תשס"ט.

עוד בענין האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים.

גדרים: פרק נערה המאורסה ד' סק"ב בההערה הראשונה (קטע "וע"ע בדברי" סק"ד).

קידושין ג': קכ"ו סק"ו.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ס"ב.

זבחים ב': תשע"א סק"ד.

תמר (כלת יהודה)

דברי רש"י שהביא דברי רבי מאיר שהיתה חייבת שריפה משום בת כהן שזינתה, ודברי הרמב"ן שהיתה חייבת מיתה משום שהיתה נחשבת מורדת ביהודה שהי' מושל הארץ.

הוריות: קכ"ה.

חומש: פ' וישב, הוציאוהו ותשרף (ל"ח, כ"ד).

לפי רש"י איך הי' מותר לה לזנות עם יהודה.

הוריות: קכ"ה.

תנא ושייר

הדרך שלא שייך להקשות מאי שייר דהאי שייר אלא היכא ששייר את הדבר הראשון בלי סיבה, אבל היכא ששייר משום סיבה מסוימת לא שייך להקשות מאי שייר דהאי שייר.

קידושין א': י"ב.

דברי המגן אבות שאי אפשר לומר תנא ושייר היכא שתנן "ואלו".

אבות: קמ"ד (קטע "והנה עיין בתוס' בסוטה").

בענין תנא ושייר כשקתני "מרובה", או "אין בין".

ב"ק ב': י"א * סק"א, י"א ** סק"ב.

דברי הנודע ביהודה שאין אומרים תנא ושייר היכא ששייר יותר ממה שתנא.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "והנה עיין בתוס' בסוטה").

אבות: קמ"ד (קטע "והנה עיין בתוס' בסוטה").

דברי הנודע ביהודה שאין אומרים תנא ושייר היכא שהוסיפו בהמשנה דברי תנאים יחידים, כי מזה משמע שת"ק דוקא קאמר.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "והנה עיין בתוס' בסוטה").

אבות: קמ"ד (קטע "והנה עיין בתוס' בסוטה").

תנאי

א. דיני פעולת תנאי

ב. תנאי כפול

ג. תנאי קודם למעשה

ד. הן קודם ללאו

ה. שאר משפטי תנאים

ו. עוד בענין במשפטי תנאים

ז. מתנה על מה שכתוב בתורה

ח. מי צריך להוכיח שקיים או ביטל את התנאי

ט. דיני "מעכשיו"

י. דיני קיום התנאי

יא. מה נחשב ביטול התנאי, והדין לאחר שנתבטל

יב. מחילת התנאי

יג. דינים שונים

א. דיני פעולת תנאי

שתנאי הוא רק כגון הרי את מגורשת על מנת שתתני לי מאתים זוז אשר בכה"ג המעשה הוא דבר אחד והתנאי הוא דבר אחר, אבל היכא שהוא עושה הגבלה באותו דבר ממש, כגון היכא שהשביע את שלוחו לקדש בשבילו אשה ואח"כ הגביל את אותו מעשה ואמר רק אם תרצה (כמו באליעזר ורבקה) אבל אל תקחנה בעל כרחך, א"כ אין זה תנאי אלא שיוור.

קידושין ד': ר"כ סק"ג.

בענין אם בתנאים החלות חלה עכשיו, רק שאם אינו מקיים את התנאי הרי היא מתבטלת למפרע, או האם רק לאחר שהוא מקיים את התנאי חלה החלות למפרע.

כתובות א': ל"ז (קטע "וראיתי בחי").

קידושין א': קל"ה.

קידושין ד': ר' סק"א סק"ג סק"ד, ר"ב, רי"א (קטע "ועוד דהנה"), רט"ז (קטע אחרון).

קידושין ד': רי"ז, ר"כ סק"א (קטע
"ועכ"פ"), רכ"א, רכ"א*.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קי"ג (קטע
ראשון).

חומש: פר' חיי שרה, שים נא ידך
תחת ירכי (כ"ד, ב') [א] (קטע
"והנה היכא").

שיטת הרמ"א שהיכא שאמר שהוא רוצה
לעשות כתנאי בני גד ובני ראובן אינו צריך
לכפול.

יבמות ג': ק"ט סק"ח.

כתובות א': ג' (קטע "ויש
לישב").

גיטין: פרק השולח פ' (קטע "גם
יש לבאר").

דברי הבית שמואל שגם היכא שאמר שהוא
רוצה כתנאי בני גד ובני ראובן צריכים
תנאי קודם למעשה.

יבמות ג': ק"ט סק"ח.

כתובות א': ג' (קטע "ויש
לישב").

גיטין: פרק השולח פ' (קטע "גם
יש לבאר").

השיטה ששכיב מרע אינו צריך לכפול.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז* סק"ב.

קידושין ד': רכ"א סק"ב.

השיטה שהממנה שליח ומטיל תנאי בהדבר
ששלח אותו לעשות אינו צריך לכפול.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז* סק"ב.

קידושין ד': רכ"א סק"ב.

דברי הר"ן בנדרים שהיכא שהזכיר את צד
הלאו (לא אוכל לך), גם לפי רבי מאיר
אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו (דהיינו
שאם אמר לא חולין לא אוכל לך, מפרשים
לא חולין יהא אלא קרבן לפיכך לא אוכל
לך).

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז (קטע
"וראיתי מוכיחים").

קידושין ד': רכ"א* (קטע "וראיתי
מוכיחים").

לפי הצד הראשון הנ"ל האם הכוונה היא
שהיכא שעבר על התנאי איגלאי שהחלות
מעולם לא חלה רק שלא ידענו מזה, או
האם הוי בגדר עקירה למפרע.

גיטין: פרק השולח פ"ו סק"ב
(קטע אחרון), פ"ח (קטע "ועוד
ביאר שם").

קידושין ד': ר"ב, רט"ז (קטע
אחרון).

בענין היכא שהתנה על מנת שיעשה דבר
פלוני עד י"ב חודש, ומת בתוך י"ב חודש,
האם בכל זאת צריכים שיעברו י"ב חודש
כדי שיתבטל התנאי בפועל.

קידושין ד': ר"ב.

הסברא שבלי פרשת תנאי היינו אומרים
שהיכא שהטיל תנאי אין החלות יכולה
לחול "על תנאי" כי יש לו סמיכות דעת רק
מספק כי אינו בטוח שיתקיים התנאי ואין
זה נחשב סמיכות דעת.

קידושין א': קכ"ג.

בענין אם בפרשת תנאי נאמר שאם לא
נתקיים התנאי לא נתקיים הדין הרגיל של
דעת מקנה, או האם נתחדש בפרשת תנאי
שעצם הדבר שלא נתקיים התנאי הרי זה
מבטל את החלות.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קי"ג (קטע
אחרון).

בענין אם שייך נתינת רשות על תנאי, או
האם שייך להתנות רק על עשיית חלות.

קידושין א': פ"ב.

ב. תנאי כפול

בענין אם הטעם להצריך תנאי כפול ולא
אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו הרי זה
כי אם לא כפל אמרינן שלא נתכוין באמת
אלא נתכוין רק להפליג בדברים.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז,
קמ"ז*.

קידושין א': צ"ד סק"ג. חלק
ההערות דף ו' הערה מ"ד.

קידושין ג': ק"י סק"ב סק"ד
סק"ה.

כתובות א': נ' (קטע "ויש ליישב").

גיטין: פרק השולח פ' (קטע "גם יש לבאר").

ע"י עוד לעיל בסוף סק"ב.

ד. הן קודם ללאו

סברת המהרי"ט למה צריכים הן קודם ללאו.

קידושין ד': רט"ז (קטע "ויש לבאר").

סברת הר"ן למה צריכים הן קודם ללאו.

קידושין ד': רי"ז סק"א סק"ב, ר"כ סק"ב, רכ"א, רכ"ב, רכ"ג.

שני ביאורים בכוונת הר"ן, ונפ"מ היכא שיש סיבה צדדית למה הזכיר את צד הלאו לפני צד ההן.

קידושין ד': רכ"ג.

בענין היכא שאמר לאו והן ולא.

קידושין ד': ר"כ סק"ב.

בענין אם החלק של התנאי צריך להיות בנוסח של הן קודם ללאו, או האם החלק של המעשה צריך להיות בנוסח של הן קודם ללאו. ומצינו בסוטה שהכהן אומר לה בתחילה "אם לא שטית", דהיינו צד הלאו של התנאי, ושוב מסיים ב"הנקי", דהיינו צד ההן של המעשה.

קידושין ד': רט"ז, רכ"ב.

בענין אם לפי רבנן שסוברים שאין צריכים לכפול בפה, שפיר צריכים מיהא הן קודם ללאו, ושבאמת גם היכא שלא כפל, אלא הזכיר רק את צד ההן, א"כ ע"י שמכלל הן אתה שומע לאו יש לנו גם כפלות וגם הן קודם ללאו, אבל אם הזכיר רק את צד הלאו, לא מהני, כי בכה"ג ע"י שמכלל לאו אתה שומע הן יש לנו לאו קודם להן, או האם חכמים סוברים שבאמת אין צריכים לא כפלות ולא הן קודם ללאו.

קידושין ד': רט"ז, רי"ז.

ה. שאר משפטי תנאים

בענין תנאי ומעשה בדבר אחד.

קידושין א': צ"ז.

הקושיא איך מהני כדת משה וישראל לפעול שאדעתא דרבנן מקדש, הלא לא כפל את התנאי, וגם הזכיר את המעשה קודם לתנאי.

כתובות א': נ' (קטע "גם יש לבאר").

גיטין: פרק השולח פ' (קטע "גם יש לבאר").

ג. תנאי קודם למעשה

הסברא למה להצריך תנאי קודם למעשה.

קידושין ד': רי"ז סק"ב, רי"ח (קטע "והנה בנוגע"), ר"כ סק"א (קטע "והנה יש לומר") סק"ב.

חומש: פרי חיי שרה, שים נא ירך תחת ירכי (כ"ד, ב') [ב] (קטע "והנה יש לומר").

בענין אם צריכים תנאי קודם למעשה בצד ההן, או בצד הלאו, או בשניהם.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז* סק"א.

קידושין ד': רי"ז סק"ב, ר"כ סק"א, רכ"א סק"א.

חומש: פרי חיי שרה, שים נא ירך תחת ירכי (כ"ד, ב') [ב].

בענין היכא שאמר את המעשה ושוב את התנאי ושוב את המעשה.

קידושין ד': ר"כ סק"ב.

חומש: פרי חיי שרה, שים נא ירך תחת ירכי (כ"ד, ב') [ב] (קטע "ועוד יוצא").

שית הרמב"ם שהכוונה ב"תנאי קודם למעשה" אינה לנוסח התנאי, אלא הכוונה היא רק שיתנה לפני שעושה את המעשה.

יבמות ג': ק"ט סק"ח.

כתובות א': נ' (קטע "ויש ליישב").

גיטין: פרק השולח פ' (קטע "גם יש לבאר").

דברי הבית שמואל שגם היכא שאמר שהוא רוצה כתנאי בני גד ובני ראובן צריכים תנאי קודם למעשה.

יבמות ג': ק"ט סק"ח.

בענין תנאי שאי אפשר להתקיים.

קידושין ב': ש"ז, ש"ח, שי"ב.

שמילתא דלית' בשליחות, כגון מעמד שלשתן, לית' בתנאי.

גיטין: פרק המביא גט תנ"ג (קטע "והנה אם נאמר").

וכן כגון שבועה (שאי אפשר לקיים שבועה ע"י שליח).

קידושין ד': ר"כ סק"ג (קטע "ועי' בפ"י").

חומש: פר' חיי שרה, שים נא ידך תחת ירכי (כ"ד, ב') [א] (קטע אחרון).

וכן כגון תפילה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ב' אות ז', סי' ה' סק"ג.

וכן כגון אכילת אפיקומן.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' כ"ד אות י"ח סק"א.

ו. עוד בענין משפטי תנאים

דברי השו"ת בשמים ראש שכשהוא מתנה על דיבור מסוים, דהיינו שהוא רוצה שאם יעבור על התנאי לא יתקיים הדיבור, אין צריכים משפטי התנאים, כי בכה"ג אין צריכים ללמוד שהתנאי מועיל מהתנאי של בני גד ובני ראובן אלא הרי זה מועיל משום דאתי דיבור ומבטל דיבור.

כתובות א': נ' (קטע "והנה המהר"ץ חיות").

גיטין: פרק השולח פ' (קטע "והנה המהר"ץ חיות").

בענין היכא שחסר במשפטי התנאים, אבל יש אומדנא שאינו רוצה את המעשה בלי קיום התנאי, האם שייך לומר שכיון שיש אומדנא הרי זה כאילו התנה בלשון המועיל ומהני מדין תנאי, וכן האם שייך לומר שמועיל מדין אומדנא.

קידושין א': צ"ו, חלק ההערות דף ו' הערה מ"ד.

השיטה שבגיטין וקידושין אין צריכים משפטי התנאים.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז (קטע "וע"ע בשיטה שלא נודעה למי").

קידושין א': קל"ג (קטע ראשון).

קידושין ד': רכ"א* (קטע "וע"ע בשיטה שלא נודעה למי").

השיטה שדוקא בגיטין וקידושין צריכים משפטי התנאים.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז (קטע "וע"ע בשיטה שלא נודעה למי").

קידושין ד': רכ"א* (קטע "וע"ע בשיטה שלא נודעה למי").

סנהדרין: קפ"א* ("וע"ע בפ"ג").

חומש: פר' מטות, "בענין אם עבר הירדן היא מעיקר ארץ ישראל וכו'" (קטע "וע"ע בפ"ג").

השיטה שצריכים משפטי התנאים רק באיסור ולא בממון.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז (קטע "וע"ע בשיטה שלא נודעה למי").

קידושין ג': חלק ההערות דף מ"ט הערה ל"ט והערה מ'.

קידושין ד': רכ"א* (קטע "וע"ע בשיטה שלא נודעה למי").

ספיקת המל"מ אם בתנאי על העבר צריכים משפטי התנאים.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז* סק"א.

קידושין ג': ק"י סק"ב סק"ד.

קידושין ד': רכ"א סק"א (דברי האב"מ בענין זה).

דברי הראב"ד שאין צריכים משפטי התנאים היכא שאין עשיית מעשה בשעה שהוא מטיל את התנאי, וכגון כשהוא מצוה שיתנו ד' מאות זוז לפלוני על מנת שיקדש את בתו.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז* סק"ב.

קידושין ד': רכ"א סק"ב.

שטעמו של הראב"ד הוא משום שהוא סובר שמשפטי התנאים נאמרו רק כשהוא עושה חלות והרי הוא מתנה על החלות.

נדרים: פרק כל כנויי קמ"ז* סק"ב.

ז. מתנה על מה שכתוב בתורה

קידושין ב': ש"ח, (ש"ט - שי"ג),
חלק ההערות דף י"ט הערה מ"ג.
קידושין ד': רי"ח (קטע "וע"ע
בתוס' בכתובות").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קי"ג.

המחלוקת בין הרמב"ן והרשב"א אם הטעם
למה בדבר שבממון תנאו קיים הרי זה
משום שהוא מתנה שהלה ימחול והדבר
מתבצע בלי החלק של ממון משום שהוא
מוחל (הרשב"א), או האם הכוונה היא
שמכיון ששייך מחילה הרי הוא יכול באמת
להתנות שהחלק של ממון לא יחול
(הרמב"ן).

כתובות ב': תכ"ד.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול ג'
(קטע "ובענין").

קידושין ב': ש"י, חלק ההערות דף
י"ט הערות מ"ב והערה מ"ד.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קי"ד.

ה. דיני "מעכשיו"

שיטת הרמב"ם שהיכא שאמר מעכשיו, או
על מנת דהוי כאומר מעכשיו, אין צריכים
משפטי התנאים.

יבמות ג': ק"ט סק"ח.

כתובות א': נ' (קטע "גם יש
לבאר").

גדרים: פרק כל כנויי קמ"ז (קטע
"מיהו מצד שני" ולהלן שם).

גיטין: פרק השולח פ' (קטע "גם
יש לבאר").

קידושין א': קל"ג (קטע ראשון).

קידושין ג': ק"י סק"א.

קידושין ד': רכ"א* (קטע "מיהו
מצד שני" ולהלן שם).

סנהדרין: קפ"א* בהערה
הראשונה.

חומש: פר' מטות, ויתן להם משה
לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט
מנשה וגו' (קטע "וכן הוכיח
הפ"י").

בענין מאיזה לשון משתמע יותר שהכוונה
היא ל"מעכשיו", הלשון של "על מנת" (כל

בענין דברי תוס' בכתובות שמתנה על מה
שכתוב בתורה לא מהני רק היכא שהוא
מנסה לעשות דבר לחצאין, כמו בהציור של
הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי
שאר כסות ועונה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קכ"ג
סק"א.

סימנים בענינים שונים: "בענין
מתנה ע"מ שכתוב בתורה".

בענין אם כוונתם לומר שנאמר דין בפרשת
קידושין שלא יתכן קידושין לחצאין, דהיינו
לעשות רק חלק מהדין הכולל של קידושין,
או האם שפיר הי' שייך קידושין לחצאין,
רק שנאמר בדיני תנאי שלא שייך תנאי
לחלק את הדין קידושין ולעשות קדושין
לחצאין, כי התורה הרי רוצה לכתחילה
קידושין עם שאר כסות ועונה, וא"כ
מסתבר לומר שלא קבעה דין של תנאי כדי
לבטל את הרצון שלה, אבל מצד עצם
הקידושין שפיר הי' שייך לעשות קידושין
לחצאין.

סימנים בענינים שונים: "בענין
מתנה ע"מ שכתוב בתורה".

בענין אם יכול להתנות על מה שכתוב
בתורה בציור של 'כולל' (כמו באין איסור
חל על איסור דאיסור כולל חל על איסור
אחר), והיינו היכא שכלל בתוך תנאו דבר
שאינו בו חסרון של מתנה על מה שכתוב
בתורה.

סימנים בענינים שונים: "בענין
מתנה ע"מ שכתוב בתורה".

הסברא שהחסרון במתנה על מה שכתוב
בתורה אינו מצד משפטי תנאים, אשר נאמר
משום כך שאינו נחשב בכלל בגדר תנאי,
אלא הרי זה משום דין כללי שאינו יכול
לסתור את דיני התורה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קי"ג (קטע
"מיהו הברכת שמואל").

קושיית הראשונים איך שייך לומר שבמתנה
על מה שכתוב בתורה התנאי בטל והמעשה
קיים, הלא סוף סוף אינו רוצה את המעשה
בלי קיום התנאי, ותירוציהם.

האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי) או הלשון של "מהיום ולאחר מיתה".

קידושין ד': ר"ח.

דברי הרשב"א שהיכא שקידש מעכשיו ולאחר ל' אינו יכול לגרש עד אחר ל'.

קידושין ד': ר"א.

"על מנת שאתן לך מאתים זוז רב הונא אמר והוא יתן" (כלומר שכשיתן הרי הקידושין חלין למפרע מעכשיו כי ס"ל שהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי), "רב יהודה אמר לכשיתן" (כלומר דחלין רק משעה שהוא נותן ואילך כי ס"ל שלא כאומר מעכשיו דמי).

קידושין ד': ר"ז - ר"ח*.

בענין אם רב יהודה סובר כן בתורת ודאי או רק מספק.

קידושין ד': ר"ח.

הדרך שבתנאי שהקיום הוא על ידי שוא"ת מודה רב יהודה שכוונתו היא למעכשיו.

קידושין ד': ר"ח*.

סתירה בדברי רש"י בענין היכא שאמר מעכשיו ולאחר שלשים, האם הוא יכול לחזור בו מן החלות עד שלשים יום, וכן אם מת קודם שלשים יום האם החלות מתבטלת.

קידושין ד': ר' סק"ב.

שמלשון רש"י מבואר שהכוונה במעכשיו היא שיחול מעכשיו בתנאי שלא יחזור בו עד שלשים, מיהו יש גם לומר שאין זה בגדר תנאי אלא הרי זה בגדר פסיקת זמן דהיינו שלאחר שלשים יחול למפרע.

קידושין ד': ר' סק"א סק"ג.

ט. מי צריך להוכיח שקיים או ביטול את התנאי

בענין מי צריך להוכיח את קיום או ביטול התנאי.

קידושין ד': רי"א.

שבשטר שיש בו תנאי, על בעל השטר שרוצה לגבות מוטל לברר שקיים את התנאי, ואם לא בירר אינו יכול לגבות.

כתובות א': ר"ו סק"ה, ר"ט (קטע "והנה הרמב"ן" ולהלן שם).

ראי' מהרשב"א שטעם הדין הנ"ל אינו דוקא מפני שהוא בא להוציא ממוחזק אלא משום שהסתמיות הוא שלא נתקיים התנאי.

כתובות א': ר"ט (קטע "והנה הרמב"ן" ולהלן שם).

דברי המהרי"ט שאם קיום התנאי הוא בשב ואל תעשה אז נקטינן שנתקיים התנאי, והאיש שקיום התנאי הוא לרעתו הרי הוא צריך להוכיח שקרה ביטול התנאי בקו"ע ושאינו חייב.

כתובות א': ר"ט (קטע "וע"ע באבי עזרי"י").

דברי הנתיב"מ שבתנאי על העבר נקטינן שלא נתקיים התנאי, ואפילו אם קיום התנאי הוא בשוא"ת, ולכן בכה"ג צריכים להוכיח ששפיר נתקיים התנאי.

כתובות א': ר"ט (קטע "וע"ע באבי עזרי"י").

דברי השב שמעתא שמי שנולד הספק ברשותו צריך להוכיח [ועיי"ש בהציוור שבו מדובר].

כתובות א': ר"ט (קטע "וע"ע בש"ש").

י. דיני קיום התנאי

הצד שאפילו היכא שבאמת אין לו קפידא אבל בכל זאת צריכים קיום הדיבור כלשונו.

קידושין ג': קכ"א (קטע "וע"ע בדף ס"י").

דברי האב"מ והקצה"ח שהיכא שמכר בתנאי מסוים הרי הקונה מחויב לקיים את התנאי מדין פסיקת מקח (אבל רק בציוור שע"י ביטול התנאי לא יתבטל המקח).

קידושין א': פ"ה (קטע "ברם יתכן" וקטע אחרון), צ"ד סק"ג, צ"ה (קטע אחרון), קל"ג (קטע "והאב"מ" ולהלן שם), קל"ד (קטע "ותי"י"), קמ"א (קטע "והאב"מ").

שיטת הרמב"ם שהיכא שגירש עם תנאי של על מנת או מעכשיו נותנים להאשה להתחתן מיד על סמך שתקיים את התנאי.

גיטין: פרק השולח פ"ח (קטע "ועל ידי").

והאשה אמרה שלא תקבל, האם מותר לה
כבר להנשא לאחר.

קידושין א': קל"ד.

בענין היכא שקידש על התנאי ונתבטל
התנאי האם הוא צריך להחזיר את הפירות
של המקודשת שאכל.

גיטין: פרק השולח פ"ו סק"ב
(קטע אחרון).

יב. מחילת התנאי

בענין אם האדם שהתנאי הוא לטובתו יכול
למחול על קיום התנאי.

יבמות א': קצ"א (קטע "והנה כבר
הזכרנו") ובהערה השני' שם.

קידושין ג': ק"י סק"ד, חלק
ההערות דף ג' הערה י"ג.

קידושין ד': ר"ב.

דברי הרא"ש בענין הנ"ל, והיינו שאפשר
לבעל התנאי למחול אח"כ על התנאי,
ודברי הקה"י דהוי מדין אתי דיבור ומבטל
דיבור.

גיטין: פרק השולח מ"ח סק"ז.

יג. דינים שונים

דברי המקנה שלא שייך הדין של "הן הן
דברים הנקנין באמירה" אלא היכא שזקף
להדיא במלוה, אבל אם לא זקף הרי זה
מתפרש כתנאי.

קידושין א': קל"ג בהערה, קל"ט.

בענין שאם התנה על "מנת שאתן לו", ונתן
לו בעל כרחו, אמרינן שנתינה בעל כרחו
לא שמה נתינה.

קידושין א': קל"ד (קטע ראשון
וקטע "ותי"), קל"ה (קטע "והנה
הקרבן").

שהטעם למה מקח טעות בטל הרי זה כי
הוי כאילו התנה, ושלפי זה בדבר שאי
אפשר להתנות לא יהי' דין של מקח טעות
אלא המקח ישאר קיים.

גיטין: פרק המביא גט תנ"ג (קטע
"והנה יש אחרונים").

בענין היכא שאמר מעכשיו ולאחר ל': האם
נתכוין שיתבטל היכא שיחזור בו אבל לא
היכא שימות, או האם כוונתו היא שיתבטל

בענין הנ"ל דהיינו היכא שהטיל תנאי האם
מותר כבר לעשות מעשה ולסמוך שיתקיים
התנאי.

קידושין ד': ר' סק"ד.

שיטת הרמב"ם שהיכא שהתנה אם לא
באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך הי"ב
חודש אסור לה להנשא עד שיעברו י"ב
חודש.

גיטין: פרק השולח פ"ח (קטע
"ועל ידי").

שאם אמר על מנת שיאמר אבא הן, מתי
שיאמר הן הרי היא מקודשת, אפילו אם
אמר בתחילה לאו. ואם מת הבן הרי היא
צריכה חליצה אפילו אמר האב לאו, שמה
יחזור ויאמר הן.

קידושין ד': ר"א (קטע אחרון),
רמ"ד.

דברי הרשב"א בגיטין דף ע"ו בד"ה והרב
בעל העיטור וכו' בשם הבעל העיטור שאם
גירש על תנאי הרי הוא יכול להתחרט
מהגירושין כל זמן שלא נתקיים התנאי.

גיטין: פרק השולח פ"ח (קטע
"ועוד יישב").

קידושין א': קל"ה.

קידושין ד': ר' סק"ג.

יא. מה נחשב ביטול התנאי, והדין לאחר שנתבטל

בענין היכא שהתנה על מנת שיעשה דבר
מסוים, האם צריכים שיקיים את התנאי, או
האם צריכים שלא יעשה הפוך מהתנאי,
ונפ"מ היכא שאמר על מנת שאעשה כך
וכך ונאנס ולא עשה, דבכה"ג ליכא קיום
התנאי אבל גם אין ביטול (אם נאמר שאונס
לא חשיב המעשה שלו).

כתובות א': ל"ז (קטע "וראיתי
בחי' הגרנ"ט"), ל"ח ובהערה,
ל"ח*, מ"ו, נ"ז.

בענין היכא שאמר שאין בדעתו לקיים את
התנאי, האם זה נקרא שביטל את התנאי.

קידושין א': קל"ד.

קידושין ד': ר"א (קטע אחרון).

בענין היכא שקידש על מנת שיתן לה,

אם ימות אבל לא נתכוין שיוכל לחזור בו, או האם כוונתו היא לשניהם, דהיינו גם שיוכל לחזור בו, וגם שאם ימות יתבטל.

קידושין ד': ר' סק"ב.

דברי הרמב"ם שאין כותבין תנאי בגט, וכן אין מזכירין תנאי לפני כתיבת הגט, כי בהני גונוי אין הגט נחשב ספר כריתות.

קידושין ד': ר"א (קטע "ושוב הסיק").

בענין "על מנת שלא תשתי יין ושלא תלכי לבית אביך לעולם אינה מגורשת, כל שלשים יום הרי זו מגורשת".

קידושין ד': ר"ח*.

הדרך שהיכא שקידש על תנאי, אפילו אם לא קיים את התנאי, והחלות מתבטלת, אבל מעשה קידושין מיהא חשיב [והנפ"מ שיוצא מדבר זה].

נדרים: פרק נערה המאורסה ג' (קטע "א"י"י ולהלן שם).

תנאים ואמוראים

ע"י עוד בערך שמעון הצדיק, וערך נחום איש גמזו.

בענין אם תנא יכול לחלוק על נביא, וכן בענין אם אמורא יכול לחלוק על תנא, ויתר כללי מחלוקת, ע"י בערך תורה - תורה שבעל פה וסדר המסורת של התורה.

ששמע"י ואבטליון עצמם לא היו גרים רקר שבאו מגרים.

סנהדרין: ל"ו סק"ב.

בענין מדריגתו של הלל הזקן.

אבות: רל"ד.

בענין מדריגתו של שמואל הקטן.

אבות: רל"ד.

דברי הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ שרבי דוסא בן הרכינס האריך ימים מימות חגי הנביא כל ימי בית שני.

יבמות א': רע"ז (קטע "והנה המהרש"א").

סנהדרין: שע"ג* סקי"ב.

חומש: הקדמה, ד' סקי"ב.

בענין מדריגתו של רבי אליעזר בן הורקנוס. אבות: פ"ה, פ"ז.

חומש: פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [א] (קטע "והנה מצינו").

שיחות: עמ' מ"א, מ"ד.

השוני בין רבי אליעזר שהי' מבית שמאי ובין רבי יהושע שהי' מבית הלל.

סימנים בענינים שונים: "רבי אליעזר ורבי יהושע".

דברי הרמב"ן שלא הי' בדורו של רבי אליעזר בן הורקנוס כמותו.

יבמות א': רנ"ח סק"ג.

בענין מדריגתו של רבי אלעזר בן ערך.

אבות: פ"ו, פ"ז, רכ"ב.

דברי הרמב"ן שלא הי' בדורו של רבי מאיר כמותו.

יבמות א': רנ"ח סק"ג.

בענין אם רבי מאיר הוא רבי נהוראי.

קידושין ד': תי"א ("ג'").

אבות: קכ"ה (קטע "והנה בקידושין").

חומש: פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וגו' (י"ח, כ') [ד] (קטע "ד'").

בענין "רב תנא הוא ופליגי".

כ"מ: פרק שנים אוחזין קפ"ח (קטע "מיהו מתוס").

סנהדרין: שע"ג* סקי"א סקט"ו.

חומש: הקדמה, ד' סקי"א סקט"ו.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקי"א סקט"ו.

בענין מדריגתו של רבי חייא, ודברי רש"י שהי' גם תנא וגם אמורא.

כ"מ: פרק שנים אוחזין קפ"ח (קטע "והנה ע"י בנדה" ולהלן שם).

שיש נוקטים שר' יונתן שהובא ע"י ר' שמואל בר נחמני הי' אמורא.

סנהדרין: שס"א.

בענין דבקוהו של ריש לקיש בתורה, והאיכפתיות שלו מהלימוד.
 חומש: פר' בחקותי, אם בחקתי תלכו (כ"ו, ג') [ב].
 שיחת: עמ' ס"א - ס"ב.

תנופה

בענין תנופה במעשר בהמה ובכור, עי' בערך קרבן מעשר בהמה, ובערך קרבן בכור.
 בענין שתנופה אינה מעכבת.
 קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ו הערה כ"ח.
 בענין אם בתנופת בעלים אמריןן שהבעלים הם שלוחא דרחמנא.
 קידושין ג': חלק ההערות דף מ"א הערה ל"ג.

תנ"ך

בענין אם האב חייב ללמד את בנו גם נביאים וכתובים, עי' בערך אב ואם - בן ובת.
 "אין מוקדם ומאוחר בתורה": בענין סדר הפרשיות ממתן תורה ואילך.
 חומש: הקדמה, א'.
 גדר "פשוטו של מקרא".
 חומש: הקדמה, ה'.
 גדר "דברי קבלה".
 ב"ק א': י"ז.
 סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ו' סק"ד.
 חומש: הקדמה, ב' סק"ב (קטע "ועי' עוד בדברי השט"מ").
 דמויות ותקופות: נביאים ג' (קטע "ועי' בב"ק").
 דברי הרמב"ן בהקדמתו לחומש שמשה העתיק את התורה כסופר מהס"ת של מעלה שכתוב באש שחורה על גבי אש לבנה, והמשך דבריו שם.
 ב"ק א': מ"ז (קטע "גם י"ל" ולהלן שם).

ב"ב א': ק"מ (קטע "ועל כל פנים").

חומש: הקדמה, ב' סק"ב (קטע ראשון). פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה להוסיף"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דברי הגרי"ז שמשה הי' חייב גם לומר לכלל ישראל את פרשיות התורה בעל פה כמו נביא.

ב"ק א': מ"ז (קטע "שו"ר בחי' הגרי"ז").

ב"ב א': ק"מ (קטע אחרון).

חומש: הקדמה, ב' סק"ב (קטע "שו"ר בחידושי הגרי"ז"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דברי הגרי"ז שבשמונה פסוקים האחרונים שבתורה לא הי' קיים דין זה.

חומש: פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז").

מה שצייד הגרי"ז לומר שהשמונה פסוקים האחרונים שבתורה נעשו בגדר תורה רק לאחר מיתת משה.

חומש: פר' וזאת הברכה, וימת שם משה (ל"ד, ה') (קטע אחרון).

דברי הרמב"ן בענין מהות ספר שמות.

חומש: פר' שמות, ואלה שמות (א', א').

בענין מהות ספר דברים.

גיטין: חלק ההערות דף ב' הערה י"ט.

אבות: פרק ראשון א'*

בענין אם נביאים וכתובים נחשבים תורה שבכתב, או תורה שבעל פה שנצטוו אח"כ לכותבם.

קידושין ב': שס"ה בההערה.

ב"ק א': מ"ז.

ב"ב א': ק"מ (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

חומש: הקדמה, ב' סק"ב. פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה להוסיף"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע אחרון).

שנביאים וכתובים ניתנו למשה מסיני (ברכות ה' ע"א).

ב"ק א': י"ז, מ"ז (קטע "גם י"ל").

ב"ב א': ק"מ (קטע "ועכ"פ").

חומש: הקדמה, ב' סק"ב (קטע ראשון). פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה להוסיף"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דמויות ותקופות: נביאים ג'.

החיוב כתיבה של נביאים וכתובים.

ב"ק א': מ"ז (קטע "ובביאור").

ב"ב א': ק"מ (קטע "ונראה").

חומש: הקדמה, ב' סק"א (קטע "ובביאור"). פר' האזינו "בענין מהותה של שירת האזינו" סק"ב (קטע "ונראה להוסיף"). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דברי הגרי"ז בשם הגר"ח בנוגע להחילוק בין הדין כתיבה של נביאים לבין הדין כתיבה של כתובים.

ב"ק א': מ"ז (קטע "ורבינו בחיי").

ב"ב א': ק"מ (קטע "וע"ע ברבינו בחיי").

חומש: הקדמה, ב' סק"ב (קטע "ועי' עוד בשמות רבה"). פר' האזינו "בענין מהותה של שירת

האזינו" סק"ב (קטע ראשון). פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז" וקטע אחרון).

דברי המהרש"א שנביאים נאמרו בהכח של נבואה, אבל כתובים נאמרו רק בהכח של רוח הקודש.

חומש: פר' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז").

הכוונה "בחזקי' וסייעתו כתבו ספר ישעי', אנשי כנה"ג כתבו ספר יחזקאל ושנים עשר".

ב"ב א': ק"מ.

שפרי הנביאים אינם סתם "כרונולוגי" כמו אצל אומות העולם, אלא הרי הם באים כהוכחה על מה שכתוב אם בחקתי תלכו וגו' ואם בחקתי תמאסו.

שיחות: עמ' קמ"ז.

דמויות ותקופות: המדינה ומלחמותי'.

תספורת הראשונה

המנהג לספר תינוק בפעם הראשונה על קברות צדיקים, וביום פטירתם, ולעשות שם שמחה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ח סק"א.

בגיל שלש.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ח סק"ב.

המתנגדים לספרו ולעשות שמחה על קברות צדיקים ובל"ג בעומר.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ח סק"ג.

עוד מנהגים.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' י"ח סק"ד.

תענית

בענין הא דאם מתו ג' ביום אחד (ולא בג' ימים) אין זה נקרא דבר לענין קביעת תענית.

ב"ק א': רצ"ו (קטע "ועי'
בתענית").

שתענית היא כקרבן בגלל מיעוט חלב ודם.
נדרים: פרק כל כנויי פ"ג סק"א
(קטע "וכתב הט"ז").

בענין אם מהני קבלת תענית בלב.
נדרים: פרק כל כנויי פ"ג.

תפילה

ע"י עוד בערך פיוטים.

ע"י עוד בערך קרבנות - אמירת קרבנות.

א. כללי

ב. תפילות שונות

ג. ביאורים בנוסח התפילות של ימות
החול

ד. ביאורים בנוסח התפילות של שבת
ה. ביאורים בהנוסח של ברכת החודש,
תפילות ראש חודש, וקידוש לבנה

ו. ביאורים בנוסח התפילות של החגים
ז. ביאורים בנוסח התפילות של ימים
נוראים

ח. בענין להפסיק כשהוא מתפלל כדי
לענות עם הציבור

ט. בענין סוף הזמן של תפילות שונות
י. בענין באיזו תפילות נשום חייבות
ומאיזו הן פטורות.

כחה של תפילה

א. כללי

שיטת הרמב"ם שנשים פטורות משמונה
עשרה משום שזה מ"ע שהזמ"ג, רק שבכל
זאת עיקר מצות תפילה היא מהתורה ואין
זמנה קבוע, ומש"ה הרי הן חייבות לומר
במשך היום איזה דיבור של תפילה. ושיטת
הרמב"ן היא שעיקר מצות תפילה היא רק
מדרבנן, דהיינו להתפלל את השלש
תפילות, והן שפיר חייבות בשמונה עשרה
מדרבנן כי אע"פ שהיא מצוה שהזמן גרמא,
אבל הרי הן בקשת רחמים, וגם נשים
זקוקות לרחמים,

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות
א' סק"ח.

בענין העיקר של לו לבדו ראוי להתפלל,
ובענין האיסור לבקש ממלאכים או ממתים
להליץ.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ה'.

חומש: פר' תולדות, בעבור תברכך
נפשי (כ"ז, ד') סק"ז. פר' עקב,
ולעבדו בכל לבבכם (י"א, י"ג).

בענין אם להתפלל בלחש או בקול.

אבות: ק"י סק"ב, קי"א, רס"ח.

בענין מה שראוי להתנועע.

אבות: קי"א.

משמעות דברי הרמב"ם שצריכים לדקדק
רק בקריאת שמע, ודברי רבינו יונה שגם
בפסוקי דזמרה ותפילה, ודברי הרד"ק שגם
בלימוד פסוקים מתנ"ך.

חומש: פר' ואתחנן, "בענין דקדוק
בקריאת שמע" (קטע "והנה
הרמב"ם" ולהלן שם).

דברי המרומי שדה בענין אם בעל בשר
שאינו יכול לעמוד יכול לסמוך בשעת
התפילה.

זבחים ב': נ"ד (קטע "והמרומי
שדה"), ר"פ (קטע "ועוד כתב
המרומי שדה שכיון").

בענין כמה ריווח צריכים להשאיר בין
המתפללים.

אבות: רס"ח.

"אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים
ותחנונים לפני המקום".

אבות: צ"ח.

בענין אם יש בתפילה משום תלמוד תורה
כיון שגנוזים בו יסודות בתורה.

אבות: קי"ט סק"ב (קטע "והנה
אולי").

בענין אם אמירת הפסוקים שבתוך התפילה
נחשבת בגדר תלמוד תורה.

אבות: קי"ט סק"ב (קטע "ועל כל
פנים בזמן").

דברי הרמב"ן שמכיון שכשהקב"ה בא לבית הכנסת ואינו מוצא שם עשרה מיד הוא כועס, ממילא תפילה בציבור נחשבת מצוה רבה שדוחה שאר מצוות.

גיטין: פרק השולח – עבדים מ' (קטע "מיהו אכתי צ"ע").

שהיכא שאין חשש שמא ישכח להתפלל מותר לו להתחיל ללמוד כיון שיוכל להתפלל אח"כ.

אבות: נ"ז סק"א.

דברי הנ"י בשם הרמ"ה שאם סמך שיתפלל בסוף הזמן ושוב נאנס הרי זה נחשב בגדר חשיב אונס.

ב"ב ב': רצ"א.

בענין שאילת צרכיו באמצע הברכות של שמונה עשרה, וכן בשומע תפילה, וכן אחרי שמונה עשרה, לפני יהיו לרצון ואחרי יהיו לרצון.

ע"ז: ע"ה, ע"ו.

הדרך שאחרי המברך את עמו בשלום, ולפני יהיו לרצון הרי זה נחשב שהוא עוד באמצע שמונה, רק שאי אפשר להשלים שם ותן טל ומטר כמו בשומע תפילה כי תיקנו שיאמר ותן טל ומטר בתוך ברכה, והדרך שנחשב כבר שהוא לאחר תפילת שמונה עשרה, ולכן אינו יכול להשלים שם ותן טל ומטר, רק שעדיף לבקש צרכיו לאחר יהיו לרצון ולא לפניו כדי שלא יהי' נראה כמוסיף עוד חלק לשמונה עשרה, רק שאע"פ שלאחר יהיו לרצון בודאי אינו נחשב באמצע שמונה עשרה, אבל הרי הוא עדיין בגדר עומד בפני המלך עד אחרי הפסיעות, וזה נותן תוקף לתפילתו, ומש"ה אומר יהיו לרצון אחרי שביקש צרכיו כמו אחרי התפילה החשובה של שמונה עשרה.

ע"ז: ע"ו.

ב. תפילות שונות

דברי הר"ף בברכות שאין תפילת גרבה בציבור כי ציבור אינו מביא קרבן גרבה.

זבחים א': קס"ב סק"ב.

חומש: פ' ויקרא, תקריבו את קרבנכם (א', ב') סק"ב.

בענין "הוי מתפלל בשלומה של מלכות". ע"ז: כ"ח.

אבות: ק"ג – ק"ו.

בענין אם שייך לבקש עבור תחיית המתים. סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י' סק"ב ובההערה שם.

שמי שאינו כורע במודים אינו קם בתחיית המתים.

ב"ק א': רל"ג – רל"ה.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע בתוס' בב"ק").

אבות: קמ"ד (קטע "ועיין עוד בתוס' בב"ק").

שתפילת מוסף נתקנה בשביל כל הקרבנות המיוחדות של היום ולא רק בשביל קרבן מוסף ולכן מזכירים גם חטאת הכיפורים.

חומש: פ' פנחס, את קרבני לחמי וגו' (כ"ח, ב') ג' (קטע "ויש להוסיף").

תפילה: ב' (קטע "ויש להוסיף").

בענין אם לא התפלל מוסף עד שהגיע זמן מנחה, האם הוא צריך להתפלל מנחה קודם.

זבחים א': תפ"ז.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה' סקט"ו.

בענין אם נשים חייבות להתפלל תפילת מוסף.

זבחים א': קכ"ו.

בענין למה תפילת מנחה נקראת בשם קרבן (קרבן מנחה) משא"כ תפילות שחרית וערבית.

שיחות: עמ' ע"ט.

חומש: פ' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [ב] (קטע "וכן נוקט רעק"א" ולהלן שם).

שבאמת תחילת זמן תפילת מנחה היא בחצות, רק שמכיון שאין אנו בקיאים בהזמן, תיקנו להתפלל רק משש שעות ומחצה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ח סק"י.

בענין אמירת אשרי (תהלה לדוד) בלילה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה' סקט"ז.

בענין מה שצריכים להתפלל את התפילה שחייבים עכשיו לפני שמתפללים תפילת תשלומין.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה' סק"ג.

ג. ביאורים בנוסח התפילות של ימות החול

עיין עוד בסוף ערך הלל, ובערך ראש השנה - ביאורי תפילות, ובערך יום כיפור - ביאורי תפילות.

ביאור התפילה "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך".

חומש: פר' תרומה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כ"ה, ח') [א] (קטע "ושמעתי").

שיחות: עמ' מ"ז.

תפילה: ז'.

ביאור "ברוך עושה בראשית".

אבות: רמ"ד.

חומש: פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ב]. פר' בא, החודש הזה לכם (שמות י"ב, ב').

שיחות: עמ' ל"ב.

תפילה: ז'.

ביאור "עושה שלום ובורא את הכל"

חומש: פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "ויש לבאר" ולהלן שם).

שיחות: עמ' ק"ל, קל"א.

תפילה: כ"א (קטע "ויש לבאר" ולהלן שם).

ביאור איך התוכן של הברכות אהבה רבה ואהבת עולם הוא הקדמה לקריאת שמע.

תפילה: י' סק"ב.

ביאור החילוקים בין הנוסח של אהבה רבה

לבין הנוסח של אהבת עולם (דבאהבה רבה יש בקשות לסייעתא דשמיא, ובקשות עבור ישועות, משא"כ באהבת עולם).

ע"ז: כ"ו (קטע "והנה בשחרית").

חומש: פר' נח, ויום ולילה לא ישבתו (ח', כ"ב) (קטע ראשון ולהלן שם).

שיחות: עמ' קט"ז.

תפילה: י' סק"א.

ביאור התוכן של הברכות אמת ויציב ואמת ואמונה.

תפילה: י"א סק"א.

ביאור הטוב כי לא כלו רחמיך, והמרחם כי לא תמו חסדיך.

תפילה: י"א*.

אין כאלוקינו: ביאור הסדר של אין, מי, נודה, ברוך, אתה.

חומש: פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א') (קטע "והנה נוכל לומר").

תפילה: י"ב (קטע ראשון וקטע "והנה נוכל").

ביאור דברי הרמ"א שאומרים אין כאלוקינו לפני פיטום הקטורת.

חומש: פר' יתרו, וישמע יתרו (י"ח, א') (קטע "והנה הרמ"א").

תפילה: י"ב (קטע "והנה הרמ"א").

ביאור "בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך ונשמח בדברי תלמוד תורתך".

חומש: פר' ואתחנן, "עוד בענין קריאת שמע" (קטע "והנה חזינן").

תפילה: י"ג.

ביאור מיד מלכים ומכף כל העריצים.

תפילה: י"א סק"ב.

ביאור "השם נפשינו בחיים ולא נתן למוט רגלינו".

תפילה: י"א סק"ג.

ביאור התיאור של הנס של קריעת ים סוף
בברכת אמת ואמונה בערבית.

חומש: פר' בשלח, כי בא סוס
פרעה וגוי ובני ישראל הלכו ביבשה
בתוך הים (ט"ו, י"ט) סק"ה.
תפילה: י"ד.

ביאור "והסר שטן מלפנינו ומאחורינו".
תפילה: ט"ו.

ד. ביאורים בנוסח התפילות של שבת
שני ביאורים ב"תחילה למקראי קודש זכר
ליציאת מצרים".

חומש: פר' יתרו, זכור את יום
השבת לקדשו (כ', ח') [ב] (קטע
"וגם" וקטע "והנה כבר הבאנו"
ולהלן שם). פר' ואתחנן, וזכרת כי
עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה'
אלקיך משם וגוי על כן צוך ה'
אלקיך לעשות את יום השבת (ה',
ט"ו) (קטע "וגם הראבי" ולהלן
שם).

תפילה: ט"ז (קטע "וגם הראבי"
ולהלן שם).

עוד בביאור "זכר ליציאת מצרים".

חומש: פר' ואתחנן, וזכרת כי עבד
היית בארץ מצרים ויצאך ה'
אלקיך משם וגוי על כן צוך ה'
אלקיך לעשות את יום השבת (ה',
ט"ו).
תפילה: ט"ז.

ביאור "תורת ה' תמימה משיבת נפש".
תפילה: י"ז.

ביאור "גם מזדים חשוך עבדיך אל ימשלו
בי".

תפילה: י"ח.

ביאור "שמחינו כימות עניתנו שנות ראינו
רעה".

תפילה: י"ט.

ביאור "בפי ישרים וכו'".

אבות: של"ט (קטע ראשון).

תפילה: כ'.

ביאור למה בשבת, אחרי "ובורא את הכל",

שממשיכים להדגיש את המלה "הכל",
במה שאומרים הכל יודוך והכל ישבחוך
והכל יאמרו וכו' הכל ירוממוך וכו' יוצר
הכל.

חומש: פר' כי תבוא, "עוד בענין
בכורים" (קטע "והנה בברכת"
ולהלן שם).

שיחות: עמ' ק"ל, קל"א.

תפילה: כ"א ("קטע "ויש לבאר"
ולהלן שם).

ביאור למה בברכת יוצר בחול, בקטע
המאיר לארץ, אומרים מה רבו מעשיך ה',
ואילו במזמור שיר ליום השבת כתוב מה
גדלו מעשיך, ולא עוד אלא שנוסח אשכנז
משמיט בשבת "מה רבו מעשיך ה' כולם
בחכמה עשית" מברכת יוצר.

חומש: פר' כי תבוא, "עוד בענין
בכורים" (קטע "גם יש לבאר"
ולהלן שם).

שיחות: עמ' קל"א.

תפילה: כ"א (קטע "גם יש לבאר"
ולהלן שם).

ביאור "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד
נאמן קראת לו".

תפילה: כ"ב.

ביאור "ושני לוחות אבנים הוריד בידו
וכתוב בהם שמירת שבת וכן כתוב
בתורתך ושמרו בני ישראל את השבת
וגו'".

תפילה: כ"ג.

ביאור "קדשינו במצותיך ותן חלקינו
בתורתך וכו'".

תפילה: כ"ד.

ביאור "והנחלינו ה' אלוקינו באהבה וברצון
שבת קדשך - ולא נתתו ה' אלוקינו לגויי
הארצות וכו' - הרחמן ינחלינו יום שכולו
שבת ומנוחה".

תפילה: כ"ה סק"א.

ביאור "ולא נתתו ה' אלוקינו לגויי
הארצות, ולא הנחלתו מלכינו לעובדי
פסילים, גם במנוחתו לא ישכנו ערלים".

תפילה: כ"ה סק"ב.

בענין למה בשמונה עשרה אין פורטים שבת פורטית זו שהוא עומד בה כמו שעושים ביו"ט.

תפילה: כ"ו.

הטעם למה מצינו בהתפילות של שבת המלה רצון.

תפילה: כ"ז.

הפיוט "אב הרחמים".

תפילה: כ"ח.

ביאור "רצית קרבנות".

חומש: פרי פנחס, את קרבני לחמי וגוי' (כ"ח, ב') ו'.

תפילה: כ"ט.

ביאור "וגם האוהבים דברי' גדולה בחרו". תפילה: ל'.

ביאור "אז מסיני נצטוו עלי".

חומש: פרי' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"ז.

תפילה: ל"א.

ביאור "ואת מוסף יום השבת הזה".

חומש: פרי' פנחס, את קרבני לחמי וגוי' (כ"ח, ב') ה'.

תפילה: ל"ב.

ביאור הנוסח בהזמר של האר"י ז"ל "ימינא ושמאלא ובינייהו כלה" (צורת שבוע של ג' ימים מכאן וג' ימים מכאן ושבת באמצע).

תפילה: ל"ג.

ביאור הנוסח בהזמר כל מקדש "משוך חסוך ליודעין א-ל קנוא ונוקם.

תפילה: ל"ד.

ביאור הנוסח בהזמר יום שבתון אין לשכוח: "ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד".

חומש: פרי' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, א') [ב] (קטע "ובהזמר").

תפילה: ל"ו.

ביאור הנוסח בהזמר יום זה לישראל: "שבת ומועדים לשמור בכל שני".

חומש: פרי' משפטים, ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת (כ"ג, י"ב).

תפילה: ל"ה.

ה. ביאורים בהנוסח של ברכת החודש, תפילות ראש חודש, וקידוש לבנה

ביאור "שתחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה ותתן לנו חיים ארוכים וכו'" - בתחילה מבקשים רק על החודש ושוב מבקשים על כל החיים.

תפילה: ל"ז.

ביאור "ותתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום וכו' של טובה וכו' ברכה וכו' פרנסה" - בענין למה פרנסה נזכרת בסוף.

תפילה: ל"ח.

דמויות ותקופות: הוספות ל"בעלי תשובה" (בסוף הכרך) סק"ג.

ביאור "מי שעשה נסים לאבותינו וכו'" - בענין למה מבקשים את הגאולה העתידה בשעת ברכת החודש.

תפילה: ל"ט.

ביאור למה אומרים "חברים כל ישראל" בסדר ברכת החודש.

חומש: פרי' משפטים, ואלה המשפטים (כ"א, א') [ב] (קטע "ובברכת החודש").

תפילה: מ'.

ביאור "הללו את ה' כל גוים וגוי' כי גבר עלינו חסדו וגוי'".

תפילה: מ"א.

ביאור "מזבח חדש בציון תכין וכו' ושם נעשה לפניך וכו'".

תפילה: מ"ב.

ביאור "זבחי רצון ושעירי חטאת וכו' ושעירי עזים נעשה ברצון".

תפילה: כ"ט.

ביאור "ויהי החודש הזה סוף וקץ לכל

צרותינו, תחילה וראש לפדיון נפשינו".

תפילה: מ"ד.

ביאור הנוסח של הקטע "אתה יצרת".

תפילה: מ"ה.

ביאור המשל של "כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך וכו'", בקידוש לבנה.

תפילה: מ"ו.

ו. ביאורים בנוסח התפילות של החגים

ביאור הקטע "אתה בחרתנו וכו'".

תפילה: מ"ז.

ביאור "ואין אנחנו יכולים לעלות ולהשתחות לפניך ולעשות חובותינו וכו'", ואילו להלן הסדר הפוך, "ושם נעשה לפניך וכו' ושם נעלה וכו'".

תפילה: מ"ח.

ביאור "שובה אלינו בהמון רחמך".

תפילה: מ"ח

ביאור "ותערב עלינו עתירתינו" - לשון עתר.

תפילה: נ'.

ז. ביאורים בנוסח התפילות של ימים נוראים

ביאור "לעילא ולעילא מכל ברכתא".

אלול - תשרי: ביאורי תפילות ג'.

תפילה: נ"ג.

בענין אמירת ברוך שם וכו' בקול רם.

אלול - תשרי: ביאורי תפילות ט'.

שיחות: עמ' ע"ב.

תפילה: ס"ה.

ביאור "זכרנו לחיים וכו'".

אלול - תשרי: ביאורי תפילות ד'.

תפילה: נ"ד.

ירבו זכויותינו כרמון.

אלול - תשרי: יום כיפור ג',

תפילה: נ"ד*.

בינה הגיגנו.

אלול - תשרי: ביאורי תפילות ב'.

תפילה: נ"ב.

אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי.

אלול - תשרי: ביאורי תפילות י"ג.

תפילה: ס"ג.

ביאור "הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר וגו'".

אלול - תשרי: ביאורי תפילות, ו'.

תפילה: נ"ו.

אם ילד שעשועים וגו'.

אלול - תשרי: ביאורי תפילות ז'.

תפילה: נ"ז.

ביאור "כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך".

אלול - תשרי: ביאורי תפילות ב', ח'.

תפילה: נ"ח.

ביאור "וצדקנו במשפט".

אלול - תשרי: ביאורי תפילות ט'.

תפילה: נ"ט.

ביאור "מעטהו קנאה, נאפד נקמה".

אלול - תשרי: ביאורי תפילות ה'.

תפילה: נ"ה.

ביאור "מבין ומאזין".

אלול - תשרי: ביאורי תפילות י'.

תפילה: ס'.

ביאור "אם כבנים אם כעבדים וכו'".

אלול - תשרי: ביאורי תפילות י"ב.

תפילה: נ"ט*.

ח. בענין להפסיק כשהוא מתפלל כדי לענות עם הציבור

בענין אם הטעם למה אסור להפסיק הוא משום שההפסק מקלקל את הברכה או תפילה, או האם הוא משום שחייב להזדרז ולגמור ולקיים את חיובו.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ח'.

בענין מה שמפסיקים באמצע הפרק כדי לומר אמן יהא שמאי רבא, ובענין עוד אמנים בתוך הקדיש.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות א'.

בענין אם מפסיקין באמצע הפרק כדי לענות את האמן שהקהל עונה אחרי שהעולה לתורה אומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות א' (קטע "ועוד כתב המג"א").

בענין מה שמפסיקים באמצע הפרק כדי לומר מודים.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ב'.

בענין היכא שהוא מפסיק באמצע הפרק כדי לומר קדושה, האם בזמן שהש"ץ חוזר על הקטע או שר הרי הוא צריך להמתין בשתיקה או האם עליו להמשיך באמירת הברכה שהוא מחזיק בה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ב'.

שהגר"א סבר שהקפידו עליו מן השמים על ששהה באמצע שמונה עשרה במשך כרבע דקה כדי לסדר בראשו מה שנתחדש אצלו או בלימוד.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ב' ואות ו'.

בענין מה שמפסיקין בשביל האמנים של הא-ל הקדוש ושל שומע תפילה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ג'.

בענין להפסיק בשביל האמן של מקדש השבת.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ד' (קטע ראשון ולהלן שם).

בענין להפסיק בשביל האמן של שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ד' (קטע "ויש לעיין" ולהלן שם).

בענין להפסיק בשביל האמן של בונה ירושלים בברכת המזון, ובשביל האמן של שומר עמו ישראל לעד במעריב.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ד' (קטע "גם יש לעיין" ולהלן שם).

בענין להפסיק בשביל האמן של המבורך את עמו ישראל בשלום.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ד' (קטע "מיהו יש להקשות" וקטע אחרון).

בענין מה שמפסיקים בשביל קדושה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ה'.

בענין שתיקה באמצע שמונה עשרה, או באמצע הפסוק ראשון של ק"ש, או באמצע ברכה קצרה, כדי לשמוע קדושה וכדומה, וכן כדי לשמוע קריאת התורה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ו'.

בענין להפסיק לאחר ברכו לפני תחילת יוצר אור או מעריב ערבים.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ז'.

בענין להפסיק באמצע ברוך שאמר או ישתבח.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ח'.

בענין אם להפסיק בשביל שאר אמנים (שאינם על הא-ל הקדוש או שומע תפילה) באמצע פסוקי דזמרא.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סימן ב' אות ט'.

ט. בענין סוף הזמן של תפילות שונות על נטילת ידיים.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה' סק"א.

בענין עד מתי יכול לברך אשר יצר אחרי עשיית צרכיו.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה' סק"ב.

אלוקי נשמה שנתת בי.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה' סק"ג.

ברכות השחר.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה' סק"ה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'	פרשת תמיד.
סקי"ח.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
קריאת שמע של ערבית.	סקי"ז.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'	בענין פסוקי דזמרא, עי' בערך פסוקי דזמרא.
סקי"ט.	פרשה ראשונה של קריאת שמע.
ברכת השכיבנו.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'	סקי"א.
סק"כ.	פרשת ציצית.
י. בענין באיזו תפילות נשים חייבות ומאיזו הן פטורות.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
ברכת התורה.	סקי"ב.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"א.	שמונה עשרה של שחרית.
פרשת תמיד.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ב.	סקי"ג.
ברכות השחר.	בענין עשיית תנאי בהחצי שעה שאחרי חצות.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ג.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
ברוך שאמר, פסוקי דזמרא, וישתבח.	סקי"ג.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ד.	הלל.
ברכות קריאת שמע.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ה.	סקי"ד.
פסוק ראשון של קריאת שמע.	בענין אם איחר לומר הלל עד בין השמשות.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ו.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
זכירת יציאת מצרים.	סקי"ד.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ז.	תפילת מוסף.
שמונה עשרה.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ח.	סקי"ו.
הלל.	אשרי שבתפילת מנחה.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"ט.	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
שאר התפילות שאחרי שמונה עשרה.	סקי"ז.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סק"י.	נפילת אפים של מנחה.
	ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ה'
	סקי"ח.
	בענין נפילת אפים של 'סליחות' בעודו לילה.

הרבים ההם וימת מלך מצרים
ויאנחו בני ישראל מן העבדה
ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן
העבדה (ב', כ"ג).

בענין הקשר בין תורה לתפילה.

חומש: פר' עקב, ולמדתם אתם את
בניכם (י"א, י"ט) [ב].

שיחות: עמ' מ"ח - נ'.

תפילין

בענין שרטוט, עי' בערך שרטוט.

בענין כתיבת תפילין, ע"ע בערך ספר תורה
- מעשה הכתיבה.

בענין אם יסוד הדין של כתיבת תפילין
ומזוזה הוא לכתוב את הפרשה בהצורה
שהיא כתובה בהספר תורה, או האם נאמר
בהם דין חדש של כתיבה.

גיטין: פרק המביא גט קצ"ז (קטע
"ודברינו").

מנחות: ספר תורה תפילין ומזוזה,
ט', כ', כ"ט (קטע "ועיין עוד"
וקטע "ועוד ביאר").

חומש: פר' ואתחנן, וכתבתם (ו',
ט') [ט] [יא] [יט] (קטע "ועיין
עוד" וקטע "ועוד ביאר").

הדרך שיסוד הדין של כתיבת תפילין אינו
כתיבת פסוקים, או כתיבת יחידה אחת של
פרשת שמע ופרשת והי' אם שמוע, אלא
יסוד הדין הוא כתיבת פרשיות, ומש"ה
היינו חושבים שכל פרשה היא מצוה בפני
עצמה, ולכן צריכים את המשנה ששתי
הפרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו.

מנחות: ספר תורה תפילין ומזוזה,
א' (קטע אחרון).

חומש: פר' שופטים, "בענין כתיבת
ספר תורה" [א] (קטע אחרון).

בענין אם רבי מאיר שסובר (במנחות דף
ל"א ע"ב) במזוזה שעושה פרשיות
פתוחות אע"פ שבס"ת הן סתומות הרי הוא
סובר כן גם בתפילין.

נפילת אפים.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות
א' סק"י.

תחנון.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות
א' סק"י.

עלינו.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות
א' סק"י.

תפילת מוסף.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות
א' סק"א.

סדר קדימה.

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות
ב'.

יא. כחה של תפילה.

שרואים כחה של תפילה מתפילת כהן גדל
בצאתו מן הקודש, ומתפילות הרוצחים
שימותו הכהנים גדולים.

שיחות: עמ' קמ"ב.

ריבוי תפילה ודמעות יכולים לגרום
שהקב"ה יקבל גם את תפילתו של אדם
שאינו זכאי.

שיחות: עמ' קמ"ב.

שיש מעשים שהם בגדר תפילה.

שיחות: עמ' קל"ט.

תפילה: מ"ד (קטע "ונראה" ולהלן
שם).

שכל תפילה נענית מיד, רק שאין אנו
יודעים את תוכן הענין, ולכן אין הדבר
ניכר.

שיחות: עמ' קמ"ב.

שתפילה יכולה לשנות את המציאות.

שיחות: עמ' קמ"ב.

שתפילה יכולה לבטל גזירה שכבר נגזרה.

שיחות: עמ' קמ"ג.

דברי האור החיים שמה שאדם צועק מתוך
כאב ג"כ עולה להקב"ה ופועלת כמו
שתפילה פועלת.

חומש: פר' שמות, ויהי בימים

מנחות: ספר תורה תפילין ומזוזה, כ"ט (קטע אחרון).

חומש: פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [יט] (קטע אחרון).

הסוכרים שהדין שבתפילין ומזוזה צריכים "כסדרן" קאי על המעשה כתיבה, דאי אפשר למחוק מילה באמצע ולכותבה פעם שני' כי אז הפרשה לא נכתבה כסדרן. והסוכרים שאין קפידא בהנ"ל, אלא רק שהפרשיות יהיו כסדרן, ולא שהפרשה השני' תהי' למעלה והפרשה הראשונה למטה, וכן שבתוך הפרשה המלים והפסוקים יהיו מסודרים כסדרם. והשיטה שגם לפ"ו א"א בתפילין ומזוזה לתלות מלה או אות ששכח לכתוב בין השיטין, והטעם למה.

ספר תורה תפילין ומזוזה, י"ז סק"א.

חומש: פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [י].

בענין הא דאין כותבין תו"מ על שני עורות: בענין אם מהני תפירה.

מנחות: ספר תורה תפילין ומזוזה, ל' סק"ב.

חומש: פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ] סק"ב.

"ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה": בענין איך שייך לעשות מזוזה מס"ת.

מנחות: ספר תורה תפילין ומזוזה, ל'.

חומש: פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ].

בענין אם בתפילין צריכים להניח גליון למעלה ולמטה כמו במזוזה.

מנחות: ספר תורה תפילין ומזוזה, ל' סק"ד.

חומש: פר' ואתחנן, וכתבתם (ו', ט') [כ] סק"ד.

דברי הרא"ש שצריכים שלא תהי' חציצה בין התפילין לבשר כמו בבגדי כהונה.

זבחים ב': ר"ל סק"ד בההערה. שיטת הרא"ש שגם בשל ראש חציצה פוסלת, ושיטת הרשב"א שאינה פוסלת.

זבחים ב': רמ"ט.

המ"ד שאסור להשתין בתפילין מחשש שמא יפיח בהם.

זבחים ב': שי"ח (קטע ראשון).

בענין תפילין בבית הכסא עראי.

זבחים ב': שי"ח.

בענין ששינה אינה נחשבת היסח הדעת.

זבחים ב': שמ"ב.

דברי האור שמח שהראה שאם לילה לאו זמן תפילין, אז יש איסור להניחן בלילה או בשבת ויו"ט, משא"כ אם לילה זמן תפילין, רק ששבת ויו"ט אינם זמן תפילין, אז אין איסור להניחן בשבת ויו"ט.

זבחים ב': רנ"א (קטע "וגם האור שמח").

דברי השערי קדושה שקרקפתא דלא מנח תפילין אינו קם בתחיית המתים.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ובשערי קדושה").

אבות: קמ"ד (קטע "ובשערי קדושה").

דברי הרמ"א שאם יש לפניו תפילין יניחם ואל יחכה בשביל הטלית בשביל ההידור של תדיר קודם.

יבמות ב': תר"ח (קטע ראשון).

שעבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות.

כתובות ב': רצ"ג.

תפיסה

ע"י בערך מוחזק - תפיסה.

תקופות ומזלות

בענין החיוב לחשב תקופות ומזלות.

שבת: מלאכות, ק'.

תקנות דרבנן

ע"י עוד בערך לא פלוג.

בענין מה שחכמים יכולים לבטל מצוה

בשוא"ת: האם עשו תקנה כללית שכל היכא שמחמת תקנה דרבנן יצטרך לבטל מצוה הרי המצוה נעקרת, או האם תיקנו בכל מקרה ומקרה.

נדרים: פרק ואלו מותרין ה' (קטע "וי"ל").

דברי התלמידי רבינו יונה שהיכא שביטלו רבנן מצות עשה בשב ואל תעשה, פטרו אותו גם מהתורה.

סנהדרין: ש"ה (קטע אחרון).

הדעה באחרונים שאע"פ שספיקא דרבנן לקולא אבל אם באמת אסור יש בידו איסור, רק שנתנו לו רשות להקל.

ב"ק א': קמ"ח.

שלא אמרין מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן אלא היכא שכבר קיים המצב, אבל היכא שהוא רוצה לכתחילה ללכת ולעשות את הדבר האסור בדרך לא שכיחא לא שבקינן ליה.

ב"ב א': קפ"ה סק"א.

בענין "תקנתא לתקנתא לא עבדינן".

ב"מ: פרק שנים אוחזין קצ"ז, קצ"ח.

בענין "כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו".

חומש: פר' נח, צא מן התיבה וגו' (ח', ט"ז).

המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד בפ"ב מהל' ממרים אם ב"ד מאוחר יכול לבטל תקנת ב"ד קדום כשנתבטל הטעם אע"פ שאינם גדולים בחכמה ובמנין (הראב"ד), או לא (הרמב"ם). ושאפילו הראב"ד מודה היכא שבקל יכול לחזור לקולו.

גיטין: פרק השולח – פרוזבול כ"ד.

בענין "הימנוהו רבנן בדרבנן".

כתובות ב': רצ"א.

הכללים שכתב הפרי חדש בענין מתי אומרים שכיון שנתבטל הטעם בטלה התקנה גם בלי מנין אחר להתירו.

ע"ז: קנ"ג.

תרומות ומעשרות

בענין הא דאי אפשר להתפיס נדר בתרומה, ע"י בערך נדרים - התפסה.

בענין לתרום דבר שאינו ברשותו, וכן בענין להפקיע את השם של טבל מטבל שאינו ברשותו, ע"י בערך אינו ברשותו - דיני דבר שאינו ברשותו.

ע"י עוד בערך כהונה - מתנות כהונה.

א. כללי

ב. טבל

ג. מירוח

ד. הפקר

ה. מחובר ועוד ציורים של פטור

ו. מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין

ז. הפרשה - דעת

ח. הפרשה - הדין שהפירות צריכים להיות שלו

י. הפרשה - מן הרעה על היפה

יא. מכירי כהונה

יב. זכותי הכהן

יג. דיני הפירות שהופרשו

יד. שאלה, ביטול שליחות

טו. אכילת תרומה, ואכילת תרומה ע"י עבדו

טז. קנין כספו

יז. בת כהן ובת לוי

יח. זר שאכל תרומה בשוגג ותשלומי חומש

יט. טבול יום ומחוסר כיפורים

כ. מעשר שני - כלל - חילול

כא. מעשר שני ממון גבוה

א. כללי

בענין אם חייבים להפרשי תרומות ומעשרות או האם זה רק מצוה קיומית אם הוא רוצה לאכול את הטבל.

שבועות: נ"ה * סק"א (קטע "וכן לא קשה").

בענין אם אין לשבט לוי חלק בארץ משום שהובדלו לעבוד את ה', והרי הם מקבלים תרומות ומעשרות תמורת חלק בארץ, או האם אין להם חלק בארץ בגלל שהם מקבלים תרומות ומעשרות.

חומש: פר' קרח, ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וחלק לא יהי' לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל (י"ח, כ') [א].

ביאורו של המשך חכמה למה לתרומה יש קדושה ולא למעשר ראשון.

קידושין ג': שכ"ה (קטע "וראיתי במשך חכמה").

חומש: פר' במדבר, ואני הנה לקחתי את הלויים (ג', י"ב) [א] (קטע "וראיתי במשך חכמה").

חומרת ועונש המבטל תרומות ומעשרות וחלה.

אבות: רפ"ב - רפ"ד.

בענין הא דקנס עזרא את הלויים לענין מעשר ראשון.

כתובות ב': רכ"ב - רכ"ה.

חומש: פר' אמור, אמר אל הכהנים בני אהרן (כ"א, א').

בענין מנלן שזונה אסורה לאכול תרומה.

יבמות ג': י"ב.

המחלוקת בין אבא שאול ורבנן אם האיסור אכילה של תרומה לזר הוא בכזית או בשוה פרוטה.

שבועות: ל"ו.

ב. טבל

דברי הריטב"א שטבל הוא איסור חפצא.

נדרים: פרק כל כנויי י"ז סק"ב (קטע "ועיין עוד בריטב"א") סק"ד.

חומש: פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [א] סק"ב (קטע "ועיין עוד בריטב"א"). פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (י"ח,

י"ב) [א] (קטע "ועכ"פ חזינן" ולהלן שם).

הדרך שהאיסור של טבל הוא תוצאה מהחיוב של הפרשת תרומות ומעשרות.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ז הערה י"ד.

בענין אם טבל הוא ממש תרומות ומעשרות וחולין מעורבין.

נדרים: פרק ואלו נדרים ב' (קטע "גם יש לומר").

קידושין ג': ק"ג (קטע "גם יש לומר"), ק"פ (קטע "ואם נאמר"), קפ"א.

חומש: פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (י"ח, י"ב) [א] (קטע "וע"ע בריטב"א" ולהלן שם).

דברי העונג יו"ט "דאיסור טבל הוא מפני קדושת תרומה שבכל הכרי".

נדרים: פרק כל כנויי י"ז סק"ד, קנ"ג (קטע "מיהו עי' בשו"ת עונג יו"ט").

חומש: פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (י"ח, י"ב) [א] (קטע "מיהו עי' בשו"ת עונג יו"ט" ולהלן שם).

דברי האתון דאורייתא שהפרשת תרומה אינה יצירה חדשה של "איסור" אלא רק הורדת האיסור טבל משאר הכרי (וכל הכרי הוא גוף האיסור ולא רק התרומות והמעשרות המעורבים בו), אבל "הקדושה" של תרומה הרי היא שפיר דבר חדש (דלא כהעיו"ט).

נדרים: פרק כל כנויי י"ז סק"ד, קנ"ג.

חומש: פר' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (י"ח, י"ב) [א].

ג. מירוח

דברי הר"ש והתוס' רי"ד שחיוב לתרום יש רק משעת מירוח רק שיש ריבוי שהתרומה חל משעה שנתלש.

קידושין ד': רכ"ה.

דברי הכ"מ בשם האורחות חיים שאם עכו"ם עשה מירוח בשביל ישראל הרי זה נקרא מירוח ישראל, וביאורים איך הגוי נעשה שליח.

קידושין ג': י"ז (קטע ראשון ולהלן שם).

בענין אם כדי להחשב מירוח ישראל צריכים שהישראל יעשה את המעשה מירוח או האם סגי בזה שגרם את המעשה.

קידושין ג': י"ז (קטע "והי נראה").

הדרך שאין צריכים אפילו שיחשב בגדר גרמא, אלא סגי בזה שהוא הסיבה המקורית למה המירוח נעשה.

קידושין ג': י"ז (קטע "מיהו נראה").

שיטת רש"י שהמ"ד שסובר מירוח עכו"ם פוטר סובר שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, והמ"ד שסובר שמירוח עכו"ם אינו פוטר סובר שיש קנין, דשני הדברים תלויים זה בזה מצד דרשות הפוסקים.

קידושין ג': כ"ב.

השיטה שדגנן משמע לאחר מירוח, רק שיש ריבוי שחל תרו"מ גם לפני מירוח, אבל חיוב להפריש ליכא עד מירוח.

קידושין ד': רכ"ה.

ד. הפקר

בענין מנלן ששביעית הפקר ופאה פטורים ממעשר.

ב"ק א': שע"א.

חומש: פרי' משפטים, ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (כ"ג, י"א).

דברי תוס' שהפקר פוטר ממעשר אבל יאוש אינו פוטר.

ב"ק ב': קל"א, קל"ב, קל"ג.

ה. מחובר ועוד ציורים של פטור

בענין אם הא שגם החלק של התרומה צריך

להיות תלוש ולא מחובר הרי זה לא גרע מיתר הכרי שהרי הוא צריך להתיר גם את עצמו, ותרומה אינה יכולה להתיר מחובר, או האם חוץ מזה נאמר גם דין עצמי בתרומה שהיא צריכה להיות תלוש.

קידושין ד': רכ"ז (קטע "א").

שלפי הצד השני הנ"ל שנאמר דין עצמי בתרומה שהיא צריכה להיות תלוש, יש לחלק בין הדין של תלוש ומחובר שנאמר בהכרי לבין הדין של תלוש ומחובר שנאמר בהתרומה, והיינו שבנוגע להכרי נאמר שאם הכרי הוא מחובר הרי זה נקרא שעוד לא הגיע לעונת הפרשה, אבל בנוגע להתרומה לא נאמר שהפירות עדיין אינם ראויים להיות תרומה אלא נאמר שאם הוא מחובר הרי זה בגדר דבר הפוסל.

קידושין ד': רכ"ז (קטע "ומעתה").

בענין הזורע בספינה ובענין הזורע בעלי.

גיטין: פרק המביא גט רט"ו.

קושיית הגר"ח למה מה שגדל בתוך עצוץ נקוב אינו נחשב טבל וחולין מעורבין זה בזה כי הזרעים יונקים גם מן העפר שבתוך העציץ.

גיטין: פרק המביא גט רט"ז (קטע "ולהלן") [וע"ע בקובץ "עציץ"].

בענין התורם מן הנקוב על שאינו נקוב, והתורם מן שאינו נקוב על הנקוב: בענין אם הוי תרומה מיהא מדרבנן.

קידושין ג': ע"ז סק"א סק"ב סק"ג סק"ד.

שיטת הרמב"ם שפוסק כרבי שמעון שתרומת עכו"ם הרי היא תרומה רק מדרבנן.

קידושין ג': כ' סק"א, כ"א סק"א (קטע "ושוב" ולהלן שם).

בענין אם במעשר אילנות, לענין קביעת איזו שנה, אזלינן בתר חנטה או בתר הבאת שלישי.

קידושין א': חלק ההערות דף ב' הערה נ'.

בענין "עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית".

יכמות א': רע"ט - רפ"א.

ו. מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין

ד' ביאורים בכמי שהורמו דמי: א', הרי זה כי טבל הוא במהותו תרומות ומעשרות וחולין מעורבין אלו באלו, ב', שמסתכלים כאילו כבר נעשית הפרשה, ג', שלעולם אין כאן עוד תרו"מ, רק שטבל עצמו יכול לקבל דינים של תרו"מ, ד', שהכוונה היא רק שכשיש לכהן טבל יש לו זכות לקבל את התרומה, ואת הזכות הזאת הרי הוא יכול להוריש לבן בתו ישראל.

נדרים: פרק ואלו נדרים ב' (קטע "גם יש לומר" וקטע אחרון).

קידושין ג': ק"נ (קטע "גם יש לומר" וקטע אחרון), ק"פ (קטע "והנה יש לעיין").

חומש: פ' קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתים (י"ח, י"ב) [א] (קטע אחרון) (הדרך שהוא משום שטבל הוא תו"מ וחולין מעורבין אלו באלו).

שיטת הרמב"ם שפוסק שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין.

נדרים: פרק ואלו נדרים ב' (קטע "הנה עיין בדף נ"ד" ולהלן שם).

קידושין ג': ק"נ.

הדרך שאפילו אם סוברים שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, אבל לא שייך לומר אז שמעשר שני הוא ממון גבוה, אלא שייך לומר כן רק משעת הפרשה.

נדרים: פרק ואלו נדרים ב' (קטע "הנה עיין בדף נ"ד" ולהלן שם).

קידושין ג': ק"נ.

הדרך שאמרינן כמי שהורמו דמיין רק לענין דינים שהם מעצם התכלית והקיום דין של המתנות.

נדרים: פרק ואלו נדרים ב' (קטע "מיהו לכאורה יש לומר" ולהלן שם).

קידושין ג': ק"נ (קטע "והנה נראה שיש לומר" ולהלן שם), ק"פ (קטע אחרון).

דלא אמרינן יחד גם שכמי שהורמו דמי וכן שעשו את שאינו זוכה כזוכה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין מ'.

ז. ההפרשה - דעת

הדרך שמה שצריכים את הדעת החיובית של הבעל הבית בשביל השליחות, ולא סגי בזה שיש לו נחותא ושאינו מוחה, הרי זה בשביל עצם החלות של הפרשת תרומות ומעשרות ולא בשביל המינוי של השליח היכא שעשה שליח לתרום.

ב"מ: פרק אלו מציאות ל"א (קטע "מיהו יש כמה").

הדרך שהוא בשביל המינוי של השליח.

ב"מ: פרק אלו מציאות ל"א (קטע "מיהו גם יש לפרש").

הדרך שאפילו אם בשביל שליחות דעלמא אין צריכים דעתו החיובית של הבעל הבית אלא מספיק בזה שיש לו נחותא ושאינו מוחה שיהי' שלוחו, אבל בשביל השליחות של תרומה צריכים דעתו החיובית של הבעל הבית בשביל עצם השליחות.

ב"מ: פרק אלו מציאות ל"א (קטע "גם י"ל שרק").

הדרך שבתרומה הדעת של הבעלים היא חלק מעצם מעשה ההפרשה, ודלא כמו בקנינים שדעת בעלים היא רק תנאי המעכב בחלות הקנין.

נדרים: פרק אין בין המודר כ"ד (קטע "מיהו הברכת שמואל").

קידושין ג': י"ד סק"א (קטע "מיהו הברכת שמואל").

הדרך שעשיית תרומה שלא מדעת לא מהני אפילו לפי רבא שסובר שיאוש שלא מדעת הוי יאוש, ואפילו אם מספיק בנחותא.

ב"מ: פרק אלו מציאות ל' (קטע "גם י"ל").

בענין דברי הרמב"ם ש"כלך אצל יפות מהם", ונמצאו יפות מהם, מהני, ולא הזכיר ד"שווא שליח".

ב"מ: פרק אלו מציאות ל"ז.

בענין המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר. נדרים: פרק כל כנויי פ"ג סק"ב.

ח. הפרשה - הדין שהפירות צריכים להיות שלו

בענין מפריש משלו על של חבירו.

נדרים: פרק אין בין המודר כ"ד.

קידושין ג': י"ד סק"א (קטע "והנה הרמ"א" ולהלן שם).

ב"ק ב': ע"ד סק"ב.

בענין שאופוטרופוס יכול לעשר כדי להאכיל, אבל לא כדי להניח.

גיטין: פרק השולח - עבדים ע'.

דברי הרשב"א בקידושין דף מ"א שמסתפק אם הדרשה של אתם ולא אפוטרופוסין היא רק אסמכתא בעלמא, ועוד בענין זה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ע' (קטע "ברם עי' ברשב"א").

קידושין ג': (כ"א סק"א), כ"ט סק"ג.

שיטת הרמב"ם שתרומת אריס היא תרומה בדיעבד.

קידושין ג': כ"א סק"א.

ט. הפרשה - המעשה

בענין אם ע"י הפרשה הרי הוא פועל קדושה או האם הוא פועל ממנונות ושינוי בעלות והקדושה חלה מצד התורה.

ב"ק ב': קי"א* (קטע "ומעתה").

חומש: פ"ר קרח, כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וגו' לך נתתם (י"ח, י"ב) [ב] סק"ג.

בענין אם הטעם למה אי אפשר להוסיף על תרומה ומעשר לאחר שהפריש הרי זה משום שלאחר שתום ועישר כבר אין כאן טבל, ותרומה ומעשר אפשר להפריש רק מטבל, או האם נאמר גם דין של שיעור

דהיינו שאי אפשר להפריש יותר מחלק עשירי.

נדרים: פרק נערה המאורסה ד' סק"א (קטע "ולכאורה צ"ל"), סק"ב בהערה (קטע ראשון), סק"ג סק"ד.

קידושין ג': קכ"ו סק"א (קטע "ולכאורה צ"ל"), סק"ב בהערה הראשונה (קטע ראשון), סק"ג ולהלן שם.

זבחים ב': תשע"א סק"א (קטע "ולכאורה צ"ל"), סק"ב בהערה (קטע ראשון), סק"ג.

בענין אם בתרומה השירים צריכים להיות שוה פרוטה.

נדרים: פרק כל כנויי ע"ח (קטע "והנה עיין בתוס' בסד"ה מכלל").

י. הפרשה - מן הרעה על היפה, מן הטמא על הטהור, מן החומץ על היין, מן הנקוב על שאינו נקוב

בענין מה הוא האיסור בתורם מן הרעה על היפה, ומן הטמא על הטהור.

יבמות ג': פ'.

המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן אם מה שכתוב לא תשא עליו חטא לענין מפריש מן הרעה על היפה הרי זה בגדר אזהרה ולא, או האם אינו בגדר לאו, אלא הכוונה היא ל"שלילה", כלומר שיתרמו מן היפה ואז לא יהי' חטא אבל החטא הוא איסור עשה.

זבחים ב': קע"ה.

דברי הגר"ח שהאיסור בתורם מן הרעה על היפה אינו מה שהוא מרים מן הרעה אלא מה שלא הרים מן היפה.

זבחים ב': קע"ה.

בענין תורם מן הרעה על היפה בשוגג ובמזיד.

יבמות ג': פ' (קטע "והנה הר"י"), צ' סק"א.

פרטי הדינים בתורם מן הטמא על הטהור. יבמות ג': פ', פ"ז, צ' סק"ב.

המחלוקת בין רב חסדא ורב נתן ברבי
אושעיא בתורם מן הטמא על הטהור.

יבמות ג': פ"א - פ"ז.

בענין התורם קישות ונמצאת רעה או
אבטיח ונמצא סרוח.

יבמות ג': פ"ג, פ"ד, פ"ו, פ"ח,
צ' סק"ג.

בענין התורם יין ונמצא חומץ.

יבמות ג': פ"ח, צ' סק"ה.

בענין "התורם מן הנקוב על שאינו נקוב
תרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עלי'
תרומה ומעשר ממקום אחר", מחלוקת
הריב"ן והר"י לענין מה תרומתו תרומה..

יבמות ג': צ"א.

דברי הראשונים בביאור "ממקום אחר".

יבמות ג': צ"ב.

יא. מכירי כהונה

בענין מכירי כהונה לענין פי שנים, עי'
בערך פי שנים - ציורים שונים של ראוי.

הדעות בענין למה במכירי כהונה אינו
רשאי ליתנו לכהן אחר.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רנ"ט.

ב"ב ב': פרק יש נוהלין ל', ס"ט
(קטע "והנה תוס").

מכות: כ"א.

יב. זכותי הכהן

בענין אם ע"י הפרשה הפירות נעשים ממון
כהנים ולוים, או האם הם נשארים עוד
ממונו של הישראל, או האם הם נעשים
הפקר לכהנים ולוים.

גדרים: פרק ואלו גדרים ב' (קטע
"והנה חזינן").

קידושין ג': ק"פ (קטע אחרון).

ב"ק ב': ע"ה, קי"א* (קטע
"ומעתה").

ב"ב ב': פרק יש נוהלין ל' סק"ג
(קטע "ולפי").

חומש: פ"ר קרח, כל חלב יצהר
וכל חלב תירוש ודגן וגוי' לך נתתים
(י"ח, י"ב) [ב].

הדרך שהישראל אינו צריך להקנות את
התרומה להכהן, שהרי היא כבר בלא"ה
ממון כהנים, רק שיש להישראל טובת
הנאה (ועי' לעיל בסמוך כאן).

קידושין א': פ"ו (קטע "ומעתה").

הדרך שכדי לקיים מצות נתינה צריכים או
שהכהן יקנה את התרומה, או שיהי' מיועד
לו לתמיד, דאו יצא הישראל ידי נתינה
אפילו אם הכהן אינו עושה מעשה קנין,
ולכן אם סוברים שמתנה על מנת להחזיר
שמה מתנה הרי הישראל יוצא ידי נתינה
ע"י שנותן להכהן על מנת להחזיר, כי נהי
שאינו מיועד לו לתמיד אבל הרי עשה
מעשה קנין, וכן אם סוברים שמתנה על
מנת להחזיר לא הוי מתנה אין כאן מצות
נתינה כיון שאינו מיועד להיות לו לתמיד
וגם לא עשה מעשה קנין, אבל היכא
שמיועד להיות לו תמיד לא איכפת לן אם
הכהן לא עשה מעשה קנין ולא קנה.

ב"ב ב': פרק יש נוהלין ל' סק"א
(קטע אחרון).

ג' ביאורים "בטובת הנאה ממון".

קידושין ג': חלק ההערות דף נ"ח
הערה כ"ג והערה ל"א והערה ל"ו.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רנ"ט**.

עוד בענין טובת הנאה ממון.

מכות: י"ד (קטע ראשון).

שאע"פ שמתנות כהונה ולוי' הן ממון שאין
להן תובעים, אבל אם הישראל אומר שלא
יתן לשום כהן מוציאין מידו משום כפי' על
המצות.

קידושין ג': קפ"א.

דברי המחנה אפרים שבכה"ג כל כהן יכול
לתפוס ממנו ולכו"ע אין מוציאין אותו
מידו.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רנ"ח*

גדרי האיסור שיש על הכהן לא להיות
מסייע בבית הגרנות.

קידושין א': פ"ג.

דברי התוס' ר"ד שהאיסור שיש על הכהן

לא להיות מסייע בבית הגרנות בשביל המתנות הוא רק איסור מדרבנן.

קידושין א': פ"ג (קטע "והנה עיין").

בענין מה שאין נותנין מתנות כהונה לכהן עם הארץ או לכהן שאינו מודה בעבודה, וכן בענין הדין של מתנות לוי' לענין זה.

סנהדרין: שס"א, שס"ב.

בענין מה שאין הכהן יכול למחול קרן וחומש לזר שאכל תרומה.

ב"ק א': נ"ז סק"א.

ב"ק ב': ל"ח.

ביאורים בהמחלוקת בין ר"ע וראב"ע בענין אם מעשר ראשון ניתן גם לכהנים.

כתובות ב': רכ"ב.

חומש: פ"א אמור, אמר אל הכהנים (כ"א, א').

יג. דיני הפירות שהופרשו

בענין החיוב של "משמרת", והלאו של בכל קודש לא תגע, ע"י בערך קדשים - קרבנות סק"ו.

בענין אם "ברך ה' חילו" לענין הכשר חלל, קאי גם על אכילת תרומה לפוטרו מקרן וחומש.

זבחים ב': מ"א סק"ב, סק"ג בהערה.

שמעשר ראשון אסור לחלל למ"ד שמעשר ראשון אסור לזרים.

זבחים ב': מ"א סק"ג.

שאפילו המ"ד שסובר שמעשר ראשון אסור לזרים מודה שבת לוי שזינתה אינה נפסלת למעשר.

יבמות ג': קכ"ג.

בענין דברי רבי יהושע בן לוי בירושלמי שכהנת שזינתה אוכלת מעשר.

כתובות ב': רכ"ב (קטע "ומעתה יוצא").

חומש: פ"א אמור, אמר אל הכהנים

(כ"א, א') (קטע "והנה מש"כ הקו"ש").

שבת ישראל הנשואה ללוי אוכלת מעשר ראשון גם למ"ד שמעשר ראשון אסור לזרים.

יבמות ג': קי"ט.

בענין אם "תבוא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני" אמור גם על מי שמאכיל את רבו מעשר עני.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ב הערה י"א*.

שעל גנב וגולן ליכא מצות נתינה כיון שאין הפירות שלו.

קידושין ג': קפ"א.

יד. שאלה, ביטול השליחות

בענין שאלת חכם, ע"י עוד בערך נדרים - היתר חכם.

בענין אם המשלח יכול לשאול על התרומה שהפריש השליח.

גיטין: פרק השולח ד' (קטע "וע"ע בשו"ת החת"ס").

קידושין ג': ז' סק"ו (קטע "וע"ע בשו"ת החת"ס").

קושיית תוס' בקידושין דף נ"ט למה אין הבעל הבית יכול לבטל את השליחות גם אחרי שהשליח כבר תרם, ודברי החלקת יואב על זה.

גיטין: פרק השולח מ"ח סק"ה.

הקושיא למה מותר לשאול על תרומות ומעשרות הלא אחרי השאלה יתגלה שהברכה היתה ברכה לבטלה.

גיטין: פרק השולח פ"ו סק"א.

טו. אכילת תרומה, ואכילת תרומה ע"י עבדו

דברי תוס' בגיטין דף י"ב שאכילת תרומה היא מצוה.

גיטין: פרק המביא גט ש"צ.

בענין אם אכילת תרומה היא מצוה חיובית כמו אכילת קדשי קדשים, או האם היא רק בגדר מצוה קיומית, דהיינו שאם הוא אוכל

הרי הוא מקיים מצוה אבל אין חיוב לאכול.

נדרים: פרק כל כנויי נ"א.

הוריות: קכ"ד.

חומש: פר' צו, ובשר זבה תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל וגו' (ז', ט"ו).

דברי תוס' שאפילו אכילת תרומה ע"י עבד כנעני היא מצוה. וצ"ב אם כוונתם היא שהעבד מקיים מצוה, או האם האדון מקיים מצוה בזה שתרומתו נאכלת, ושאוּלי המצוה על האדון היא שהתרומה תיאכל דוקא ע"י קנין כספו ולא ע"י שיתן אותה לכהנים אחרים.

גיטין: פרק המביא גט ש"צ.

דברי הרמב"ם בפיה"מ שאין באכילת העבד מצוה כי הוה כמו היכא שבהמתו אוכלת (ושמדבריו ביד החזקה משמע דשפיר איכא מצוה).

גיטין: פרק המביא גט ש"צ, שצ"ג.

בענין שעבד אינו יכול לברך על אכילת תרומה "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" הואיל ואינו מזרע אהרן.

גיטין: פרק המביא גט ש"צ.

טז. קנין כספו

בענין היכא שיש ספק אם האדון שהוא כהן מכר את העבד, האם שייך להתיר להעבד לאכול תרומה מחמת חמ"ק או חזקת היתר, וכן בענין היכא שכהן זכה בעבד על פי הדין שהמוציא מחבירו עליו הראי'.

גיטין: פרק המביא גט שצ"ג.

בענין שארוסה נקראת קנין כספו של בעלה כהן כיון שנקנית לו בכסף אע"פ שאינה בגדר כספו.

קידושין א': חלק ההערות דף י' הערה נ"א והערה נ"ט.

בענין למה אשה שנתקדשה בשטר או ביאה אוכלת תרומה הלא אינה בגדר קנין כספו.

קידושין א': קס"ב (קטע "מיהו הר"ן"), קס"ז (קטע "ועיין בקו"ש").

בענין אם ארוסה בת ישראל אוכלת תרומה היכא שלא שייכים הטעמים למה חכמים אסרו.

קידושין ג': חלק ההערות דף מ"ה הערה כ"ז.

שיטת ר"ת ששומרת יבם של כהן אוכלת תרומה מדאורייתא.

יבמות ב': ש"ח (קטע "וכן מוכח").

קידושין א': א' (קטע "עוד יש לעיין"), ל"ז (קטע "וכן הוכיח מדעת רבינו תם"). חלק ההערות דף י' הערה נ"ח.

הדרך שהיכא שהיא מקודשת ממ"נ לאחד משני כהנים, אינה אוכלת תרומה כי צריכים שיהי' מבורר בזכות מי היא אוכלת.

קידושין ד': קפ"ד (קטע "ועי' בפ"י").

הדרך שאם כהן חייב מדרבנן לגרש את אשתו, אז גם מהתורה אינה אוכלת תרומה כי אינה נטפלת אליו.

יבמות ג': קי"ט.

יז. בת כהן ובת לוי

בענין אם בת כהן בבית אבי' אוכלת מכח אבי' או מכח שהיא עצמה כהנת.

קידושין ד': קפ"ד (קטע "גם יש ליישב" ולהלן שם).

בענין אם בת כהן בבית בעלה כהן אוכלת מכח בעלה, או מכח היותה כהנת (או בת כהן) דכיון שלא נישאה לישראל לא נפסלה מלאכול.

קידושין ד': קפ"ד (קטע אחרון).

בענין אם בת לוי שמת בעלה וזרע אין לה חוזרת לבית אבי' לאכול מעשר (למ"ד שמעשר ראשון אסור לזרים) כמו בת כהן.

יבמות ג': קי"ט.

יח. זר שאכל תרומה בשוגג, וחוב חומש

הדרך שתמיד כשמשלמים עבור אכילת תרומה בשוגג, התשלומין נכנסים תחת

התרומה שאכל, ונחשבים הם עצמם
התרומה על השירים שהתרומה שאכל
היתה תרומה עליהם.

יבמות ג': ק"ג.

בענין אם החיוב לשלם חומש הוא בגלל
חילול התרומה או בגלל האיסור אכילה.

זבחים ב': מ"א סק"ג בההערה.

בענין אם החומש הוא ממונא או כפרה,
ובענין הכוונה בכפרה.

יבמות ג': צ"ט.

כתובות ב': שע"ב.

ב"ק ב': ל"ח, שמ"ה, תל"ה סק"ג.

דעת הרא"ש והרע"ב שרק הקרן של תרומה
הוא בגדר כפרה, אבל לא החומש, אלא
החומש הוא ממונא כדאיתא בב"ק דף ק"ד
ע"ב.

כתובות ב': שע"ב בההערה.

יט. טבול יום ומחוסר כיפורים

בענין אם לפי הרמב"ם טבול יום מותר
בתרומה משעת שקיעת החמה או משעת
צאת הכוכבים.

זבחים ב': קט"ו.

בענין אם טבול יום ומחוסר שאכלו תרומה
חייבים מיתה.

זבחים ב': קל"ג.

כ. מעשר שני - "משמרת" - חילול

דברי האחיזור שבמעשר שני יש חיוב של
"משמרת" אבל לא הלאו של בכל קודש
לא תגע.

זבחים ג': מ"ה (קטע "ועוד ביאר"
וקטע "ועוד הקשה").

דברי הפני יהושע שמותר לגרום טומאה
למעשר שני.

זבחים ג': מ"ה (קטע "ועיי"ש
שהביא").

עי' עוד בערך הקדש - פדיון.

בענין אם אפשר לפדות מעשר שני בשוה
כסף או האם יש בזה חסרון שאין בו צורה.
קידושין א': קע"ז.

הדרך שאי אפשר לפדות בפרוטות של

נחושת כי אין להן דין של כסף אלא רק
דין של שוה כסף וזה גורם שאינו מועיל
אפילו אם יש בהן צורה כי צורה מועילה
רק בכסף.

קידושין א': קע"ז.

המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד בענין
היכא שחילל על דבר שראוי לאוכלו
בירושלים.

קידושין ג': קנ"ח בההערה, חלק
ההערות דף נ"ה הערה מ"ט.

שלפי רש"י חוץ מהדין שאי אפשר לפדות
מעשר שני על כסף שאין בו צורה, נאמר
גם שאם יש לו כסף מעשר שני אינו יכול
לקנות בהמה ולהביאה לירושלים אלא צריך
להביא דוקא את הכסף, ואע"פ שאין זה
דרך חילול אלא דרך מקח וא"כ לא שייך
להקפיד על דבר שיש לו צורה, אבל בכל
זאת נאמר שאם יש לו כסף ממש הרי הוא
צריך להביא את הכסף עצמו לירושלים.

מיהו בדיעבד אם עבר וקנה בהמה הרי
הבהמה נתפסת בקדושת מע"ש ואינו כמו
היכא שחילל על כסף שאין בו צורה שגם
בדיעבד לא מהני.

קידושין ג': קנ"ח (קטע "מיהו
בדעת" וקטע "מיהו צ"ע").

שגם אם קנה בתוך ירושלים ממעות מעשר
שני בהמה לבשר תאוה הרי זה חל ולא רק
כשקנה בהמה כדי להקריבו שלמים.

קידושין ג': חלק ההערות דף נ"ו
הערה ו'.

שגם היכא שחילל בירושלים מעות מעשר
בכוונה לאכול את הדבר הנקנה חוץ
לירושלים הרי החילול חל.

קידושין ג': חלק ההערות דף נ"ו
הערה ז'.

"אין לוקחים בהמה טמאה עבדים וקרקעות
ממעות מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן
בירושלים" (פי' שהמעות שהן עכשיו ביד
המוכר הרי הן נשארות מעות מעשר שני
וצריכים לפדותן על מעות אחרים).

ב"ק ב': קי"ד.

שמתוס' מבואר שאין פודין מעשר שני בקרקעות.

קידושין א': חלק ההערות דף ה' הערה כ"ג.

שפרו של כהן גדול ביום כיפור אינו בא מן המעשר.

מנחות: י"ט.

שעולת העוף אינה באה מן המעשר.

מנחות: י"ט.

כא. מעשר שני ממון גבוה

בענין אם לפי התנא שסובר שמעשר שני ורבעי הם ממון גבוה, שייך בהם בכל זאת מושג של בעלות מסוימת של האדם. ובענין גדר הזכות לאוכלו בירושלים.

נדרים: פרק ואלו נדרים ב' (קטע "ברם לכאורה").

קידושין ג': קל"ט, קמ"ט, קנ"ג (קטע "ברם לכאורה"), קנ"א (קטע אחרון).

ב"ק ב': קי"ג, קכ"ב, קל"ט.

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד סק"ג.

בענין איזה כח צריכים שיהי' לו במעשר שני או הרבעי כדי שיוכל לחללו.

ב"ק ב': קי"ג, קכ"א סק"א, קל"ט.

בענין אם סוברים שמעשר שני הוא ממון גבוה, היכא שגולן הפריש מעשר שני האם זה נקרא שעשה שינוי רשות.

ב"ק ב': ע"ו.

הדרך של הקו"ש שממון גבוה פירושו הוא שרק השוויות שייך לגבוה אבל הגוף שייך להבעלים.

נדרים: פרק ארבעה נדרים – הסוגיא של בר פדא א' סק"ב בההערה.

גיטין: פרק השולח – עבדים מ"ו סק"א (קטע "וכעין"), ע"ח סק"ב (קטע "ב'").

קידושין ג': קל"ט בההערה, קמ"ט (קטע "וע"ע בקו"ש").

ב"ק ב': קכ"ב בההערה השני'.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ל"א.

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד (קטע אחרון).

זבחים א': רי"ד.

ביאור הדינים שאם הוי ממון גבוה אי אפשר למוכרו או לקדש בו אשה, אבל אפשר להורישו והיורש מוסיף חומש (דברי הגר"ח ודברי הקו"ש).

נדרים: פרק ארבעה נדרים – הסוגיא של בר פדא א' סק"ב בההערה, פרק ואלו נדרים ב' (קטע "ברם").

גיטין: פרק השולח – עבדים מ"ו סק"א (קטע "וכעין"), ע"ח סק"ב (קטע "ב'").

קידושין ג': קל"ט, קמ"ט, קנ"ג (קטע "ברם"), קנ"א (קטע אחרון).

ב"ק ב': קכ"ב.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ל"א.

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד סק"ג.

זבחים א': רי"ד.

השיטה שאפשר להקדיש מעשר שני או רבעי אע"פ שהם ממון גבוה.

קידושין ג': קל"ט (קטע "מיהו מדברי"), קמ"ט, קנ"א (קטע אחרון).

ב"ק ב': קכ"ב (קטע ראשון).

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ל"א (קטע "ועכ"פ").

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד סק"ג.

בענין אם יתכן לזכות מעשר שני או רבעי מן ההפקר אם סוברים שהם ממון גבוה.

קידושין ג': קל"ט (קטע "מיהו מדברי"), קמ"ט.

ב"ק ב': קכ"ב.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ל"א (קטע אחרון).

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד סק"ג.

זבחים א': רי"ד.

בענין אם אפשר לקבל קניני גזילה במעשר שני או רבעי אם סוברים שהם ממון גבוה.

ב"ק ב': קכ"ב (קטע "והנה לפי" ולהלן שם), קמ"א.

ספיקת הר"ן בענין אם ע"א נאמן לומר מעשר שני או רבעי הוא אם סוברים שהם ממון גבוה.

כתובות ב': רי"ז סק"א (קטע "ב").

קידושין ג': קל"ט בהערה, קמ"ט.

ב"ק ב': קכ"ב בהערה השני'.

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד.

זבחים א': רי"ד.

הדרך שאפילו אם סוברים שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, אבל לא שייך לומר אז שמעשר שני הוא ממון גבוה, אלא שייך לומר כן רק משעת הפרשה.

נדרים: פרק ואלו נדרים ב' (קטע "הנה עיין בדף נ"ד" ולהלן שם).

קידושין ג': ק"ג.

הסברא שהיותו ממון גבוה אינו בגדר קיום דינו של החפץ, ואין דבר זה מוסיף כלום בנוגע לקיום המצוה של הפרשת תרומות ומעשרות, אלא הרי זה דין צדדי הבא מזה שהוא מעשר שני.

נדרים: פרק ואלו נדרים ב' (קטע "מיהו לכאורה יש לומר" ולהלן שם).

קידושין ג': ק"ג (קטע "והנה נראה שיש לומר" ולהלן שם).

בענין אם לפי המ"ד שסובר שמעשר שני הוא ממון גבוה ואינו יכול למוכרו, אפשר למוכרו קודם שבא לעולם לפי רבי מאיר שסובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

קידושין ג': קנ"א, קנ"ג.

דברי הראב"ד שמה שבפדיון מעשר שני יורש מוסיף חומש הרי זה רק לפי המ"ד שסובר שמעשר שני הוא ממון הדיוט.

קידושין ג': קל"ט (קטע אחרון), קמ"ט (קטע "מיהו עיין").

ב"ק ב': קכ"ב (קטע "מיהו עיין בהגר"ח").

ב"ב ב': פרק יש נוחילן ל"א.

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד סק"ג.

זבחים א': רי"ד (קטע "מיהו עיין בהגר"ח").

תרח

ע"י עוד בקובץ אמתלאי בת כרנבו (שם אמו של אברהם אבינו).

בענין מה שעשה תרח תשובה.

חומש: פר' נח, וימת תרח בחרן (י"א, ל"ב) סק"א סק"ב.

תרי"ג מצות

בענין טעמי המצות.

חומש: הקדמה ו'.

המחלוקת אם הציוויים שנאמרו לפני הר סיני נשנו עוד הפעם בהר סיני ואנחנו צריכים לקיים רק את הציווי של הר סיני.

יבמות א': צ"ה, צ"ו, צ"ז (קטע אחרון).

ב"ב ב': פרק יש נוחילן קכ"ד ("מיהו לכאורה").

הוריות: צ"ה, קכ"א (קטע אחרון).

אבות: פרק א' אות א' (קטע אחרון).

חומש: פר' לך לך, ואתה את בריתי תשמר (י"ז, ט'). פר' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג). פר' בא, והגדת לבנך (י"ג, ח') [א] (קטע "והנה דברי" ולהלן שם).

שיטת רבי יצחק שהמנין של תרי"ג שלנו מתחיל מהחודש הזה לכם, וביאורו של הגור ארי' דהיינו משום שמאז נצטוו באמצעות משה רבינו.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ו' סק"ג (קטע "והנה רש"י").

הוריות: צ"ה (קטע "מיהו רש"י" ולהלן שם).

חומש: פר' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"א (קטע "והנה רש"י" ולהלן שם).

בענין שהמצוה הראשונה (לפי רבי יצחק) היא בנוגע להענין של זמן.

חומש: פ' בא, החדש הזה לכם (שמות י"ב, ב').

דברי הרמב"ן שהמצות שנצטוו במרה היו בגדר חינוך, להתרגל במצות.

יבמות א': צ"ו (קטע "ברם יש ליישב").

הוריות: צ"ה (קטע "ויש ליישב בדוחק").

חומש: פ' וישלח, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"ג.

דברי הרמב"ן שהטעם למה לא מנה הבה"ג את אנכי ה' אלוקיך בכלל תרי"ג מצות הרי זה משום שהמושג "מצוה" מתחיל רק לאחר שמודים במציאותו של זה שצוה.

הוריות: צ"ד.

חומש: פ' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אליה וגו' (כ"ד, י"ד) (קטע "ויש למצוא עוד דוגמא"). פ' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [א] (בתחילתו).

שיחות: עמ' א'.

שיטת הבה"ג שמונים גם מצוה שנצטוו בה רק לשעה.

חומש: פ' חקת, עשה לך שרף וגו' (כ"ט, ח').

דברי הרמב"ם בספר המצות בשורש י' שאין למנות הכשר מצוה למצוה בפני עצמה.

זבחים ב': ק"ס סק"ג.

חומש: פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ג.

דברי הרמב"ם בספר המצות בשורש י"א שאין למנות חלקי המצוה למצות בפני עצמן.

זבחים ב': ק"ס סק"ג.

זבחים ג': ס"ז.

חומש: פ' תצוה, ועשית בגדי

קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ג.

בענין שהרמב"ן סובר שעל כל קרבן תקריב מלח נחשב מצוה בפני עצמה ואינו נחשב חלק ממצות קרבנות, והיינו מהטעם שביאר הרמב"ם בשורש י"ב דכיון שהציווי כולל הרבה מיני קרבנות שהם מצות חלוקות בפני עצמן א"כ לא יתכן לומר שנתנת מלח היא בגדר חלק ממצוה.

זבחים ב': ק"ס סק"ד.

חומש: פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ד.

שיטת הרמב"ם שבגדי כהונה נמנים למצות עשה במנין תרי"ג, ושיטת הבה"ג והרמב"ן שחולקים עליו.

זבחים ב': ק"ס.

חומש: פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב').

בענין שהבה"ג מונה עשיית "בגדי שרד" למצוה בפני עצמה, ואם הוא סובר כהרמב"ן שבגדי שרד הם בגדי כהונה (ודלא כרש"י שהם הבגדים שכיסו בהם את הכלים), א"כ יוצא שהוא שפיר מונה בגדי כהונה למצות עשה).

זבחים ב': ק"ס סק"ד.

חומש: פ' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ד.

בענין מה שהרמב"ן מונה "עלי' השלם כל הקרבנות כולם" למצות עשה, והרמב"ם אינו מונה דבר זה.

זבחים ג': ס"ז.

בענין מה שהרמב"ן מונה למצות עשה להקריב דוקא המינים שפרטה התורה ולא חי', והרמב"ם אינו מונה דבר זה.

זבחים ג': ס"ז.

קושיית הרמב"ן למה אין הרמב"ם מונה בנפרד בגדי כהן גדול ובגדי כהן הדיוט ובגדי זהב ובגדי לבן.

זבחים ב': ק"ס סק"ו.

חומש: פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ו.

קושיית הרמב"ן למה אין הרמב"ם מונה למצוה הא דצריך לעבוד בעמידה.

זבחים ב': ק"ס סק"ז.

חומש: פר' תצוה, ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כ"ה, ב') סק"ז.

בענין אם הרמב"ם מונה בכלל תרי"ג דבר שאינו בגדר מצוה חיובית אלא בגדר איסור עשה, ודעת הראב"ד בזה.

שבועות: נ"ה* סק"א (קטע "מיהו אולי גם הראב"ד").

זבחים ג': ס"ז.

תרתני דסתרי

חילוק בין היכא שיש גורם אחד לשני הדברים לבין היכא שהדבר השני הוא תוצאה מהדבר הראשון.

כתובות א': רצ"ח.

שאחד מהטעמים למה לומר שמאן דמכשיר בה מכשיר בבתה הוא משום שאם נאסור את הבת יש כאן תרתני דסתרי.

כתובות א': רצ"ט.

דברי תוס' שלא אזלינן בתר רובא דאיתי' קמן כשיוצא מזה תרתני דסתרי.

כתובות ב': רנ"ח (קטע "ועוד כתב").

הדרך שלא אזלינן בתר ספק ספיקא כשיוצא מזה תרתני דסתרי.

כתובות ב': רנ"ח (קטע "ועוד הראה").

הביאור שבב' כתי עדים המכחישות זו את זו הטעם למה רב חסדא סובר בהדי הני סהדי שקרי למה לי ושאינם נאמנים להעיד בעדיות אחרות על סמך החזקת כשרות הרי זה כי הוי תרתני דסתרי להכשיר את שתי הכתות.

כתובות ב': ק"ט.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ז (קטע "והנה הקו"ש"), מ"ח (קטע "מיהו י"ל").

ב"ב ב': שכ"ה סק"ג, שכ"ו.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג (קטע "מיהו י"ל"), מ"ד (קטע "והנה הקו"ש").

שהיכא שהמחזיק טוען שאכל פירות ג' שנים (וממילא יש לו חזקת ג' שנים), אבל אין לו עדים על זה, א"כ אע"פ שהקרקע חוזרת להמרא קמא, אבל אי אפשר לחייב את המחזיק לשלם פירות ג' שנים, כי הרי זה תרתני דסתני לומר שהוא מפסיד את הקרקע וגם משלם, כי אם אכל ג' שנים הרי יש לו חג"ש וזוכה בהקרקע.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ה'.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ע"א (קטע "ובאמת").

ב"ב ב': שע"ד, שע"ז.

הסוכרים שאם יש דין תורה מי הקרוב שיוורש, ונפסק שאחד מהם יורש כי נתברר שהוא ודאי והשני הוא רק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, והשני שהפסיד אכל פירות, הרי הוא צריך לשלם את הפירות שאכל אע"פ שהוא מוחזק עליהם ועל מעותיו, ואפילו אם יש לו מיגו כי אל"כ יש כאן תרתני דסתרי שהרי הוא מפסיד את הקרקע.

ב"ב ב': שס"ט.

הדרך שאבוי סובר שעד זומם למפרע הוא נפסל כי הרי זה תרתני דסתרי לפוסלו רק מכאן ולהבא.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "ונראה לומר" ולהלן שם).

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "ונראה לומר" ולהלן שם).

עוד ציורים של תרתני דסתרי.

יבמות א': קנ"ב, ק"צ, רכ"א (קטע אחרון).

יבמות ב': שצ"ג, תמ"ו (קטע "ונראה שכוונת", תקל"ג סק"א,

תק"ג, תקע"א (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם), תקפ"ו (קטע "והנה הרמב"ם").

כתובות א': ר"ו סק"ב, שי"ד.

כתובות ב': רכ"א סק"ב, רנ"ו.

ב"ק ב': קפ"א (קטע "מיהו אי משום הא").

סנהדרין: ס"ה (קטע "והנה מלשונם").

זבחים ב': תרנ"ה.

תשובה

עיין עוד בערך בעלי תשובה.

בענין תשובה ביום כיפור, עי' בערך יום כיפור.

בירור דעת הרמב"ם בענין מאיפוא ילפינן שמצוה לשוב, וכן בענין אם המצוה היא התשובה או הוידוי.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א.

דעת הרמב"ן והסמ"ק בענין מאיפוא ילפינן מצות תשובה.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א (קטע "והרמב"ן").

דעת רבינו יונה בענין מאיפוא ילפינן מצות תשובה.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א (קטע "ורבינו יונה").

שה"שיעור" של מצות תשובה היא "עבירה", וממילא אפילו אם הוא שב על כל עבירותיו בבת אחת, ע"י מעשה אחד של תשובה, דהיינו שעשה תשובה כללית בלי לפרט את החטאים, יש לו מנין מצות כמנין העבירות.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ח (קטע "ונראה" ולהלן שם).

וכן אם אינו עושה תשובה בשעה שחייב לשוב, יש לו עבירות של ביטול העשה של מצות תשובה כמנין העבירות שלו כי על כל אחת מהן הי' חייב במצות תשובה.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ח (קטע "ונראה" ולהלן שם).

שאם לא עשה מעשה נגד חבירו, אלא רק הקניטו בדברים, או עני המהפך בחורה, אין חיוב וידוי.

שיחות: עמ' צ"ג, צ"ד.

שיטת הרמב"ם בענין ארבעה חלקי התשובה.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ב.

בענין אם צריכים חרטה לפני הוידוי, או האם סגי בעזיבת החטא וקבלה על העתיד לפני הוידוי.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ג.

דברי הרמב"ם שצריכים לומר בפה גם את החרטה ואת הקבלה.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א סק"ג.

שיטת רבינו יונה בענין חלקי תשובה.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ד.

שיטת החובת הלכות בענין הנ"ל.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א (קטע "וכעין זה" סק"ה).

שיטת החינוך בענין הנ"ל.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א (קטע "וכעין זה" סק"ו).

שיטת החרדים בענין הנ"ל.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ז.

בענין אם הגדר של מדרגת "בינוני" הוא

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ט.

בענין אם מהני תשובה ל"פושט ידו בזבול".

סנהדרין: שנ"ח.

בענין שיש מדריגה של אפיקורס שלא מהני לו תשובה.

סנהדרין: שנ"ח.

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ט.

הדרך שהענין של מחילת עונות אחרי תשובה אינו שהקב"ה מוחל אחרי שאדם עוקר מעצמו את הרשעות והופך את עצמו מרשע לצדיק, אלא האדם צריך לעקור את כל קלקול העבירה, דהיינו בין מה שקלקלה העבירה את עצמו, ובין מה שקלקלה את הזולת, ובין מה שקלקלה המציאות של העבירה בכל העולמות. ובאמת התשובה שלו פועלת תיקון העולמות ע"י שהיא מהפכת את העבירה לשגגה או זכות. וכן הרי הוא צריך לתקן על ידי השבה וכדומה את מה שהרע הזולת, ורק אז הקב"ה מוחל לו.

יבמות ב': שס"ו, שס"ז בהערה.

חומש: פר' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"א.

דברי הקובץ הערות שהענין של מעוות לא יוכל לתקן הוא שכיון שאי אפשר לתקן אין החטא נעקר למפרע ואינו נעשה כשגגה או זכות.

יבמות ב': שס"ז.

בענין אם הוא צריך לבקש מחילה על דבר שהוא משלם עבורו.

יבמות ב': שס"ח.

הדרך שאם תהא על הראשונות, ואח"כ עשה תשובה על העובדא שתהא על הראשונות, הרי הוא מקבל בחזרה את שכר המצוה.

חומש: פר' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ב.

שאם נתחרט על מה שעשה תשובה אינו

מחצה על מחצה בצמצום, או האם הכוונה היא לשטח רחב של אנשים באמצע.

חומש: פר' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ח.

בענין זדונות נעשות לו כזכות, כשגגות.

אבות: ק"ע (קטע "והנה ביומא").

חומש: פר' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל"ב, ב') סק"ב (קטע "דהנה עיי"ש").

דברי הירושלמי שלא יהו (בעיני בעל תשובה) כאילו לא עשאן אלא כשעשאן ונמחל לו.

אבות: ק"ע (קטע ראשון).

קושיית הקובץ שיעורים מה הוא החידוש בזה שמהני תשובה (וכדברי המסילת ישרים שהוא חידוש ונגד הסברא ומהני רק משום מדת הרחמים של הקב"ה) הלא גם להצד השני מצינו כעין זה דהיינו שהתוהא על הראשונות מפסיד את שכרו, ותיורצים על קושיא זו.

חומש: פר' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ב (קטע "דהנה עיי"ש").

בענין מניעת התשובה, והכבדת לב פרעה.

אבות: קע"ז.

חומש: פר' וארא, ואני אקשה את לב פרעה (ז', ג').

דברי הירושלמי והרמב"ם שאין לך דבר העומד בפני התשובה.

סנהדרין: ר"פ (קטע ראשון), שנ"ח.

אבות: נ"ו (קטע "והנה עיין בסנהדרין" וקטע אחרון), קמ"ט.

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ט.

בענין אם מהני תשובה למלכין פני חבירו ברכים.

סנהדרין: שנ"ח.

אבות: קמ"ט.

מקבל בחזרה את העבירה ששב עלי'.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה'
אלקיך (ל', ב') סקי"ב.

תשעה באב

בענין אם אסור לארס בשבוע שחל בו
תשעה באב, וכן בתשעה באב עצמו, וכן
בענין שאר דברים האסורים.

יבמות ב': תר"נ - תרנ"ז.

בענין קריאת פרקי אבות בערב תשעה באב
שחל להיות בשבת.

אבות: פתיחה ג' סק"א.

בענין מה שאין אומרים תחנון בתשעה
באב.

חומש: פר' ויצא, וישק יעקב לרחל
וישא את קלו ויבך (כ"ט, י"א)
סק"ו.

שיחות: עמ' קי"ד.

תשרי

מהות חודש תשרי.

אלול - תשרי: ראש השנה א'.